

P.h.2.
a - 2 3

C 418

P. h. 2.

a - 2

Atque
Cape 4 m
ffroy. Cur
ffroy. Cur
Et 4 m
oy
amons
qm de
ut de
De 200
molino
ne Et plus
4
ou d'au
l'ay
Et m
Dome
pentes
pendant
Dmelle
me pour
im
Pm
st app
o fonde
Et l
pms
ou d'au
En d'iss
nom
et
is.
bus.
Lay

C 418

Encp l

subuentioi
m deceat.
p authore ipf

sunt anno
ad explic
es locos.

••

E?

11

10
4m 4b

4

vir 100
T 2m

ou d'au
ten l'yr
Ca m
pomo
poms
pendant
Dmille
m poms
m (F a
Pim
ff aff
b foun
ce le
poms
qu il
E
w

(

=

11 e

IOANNIS LODOVICI
VIVIS VALENTINI DE SUB-
uentione pauperum, Siue de huma-
nis necessitatibus Libri duo.
Ad Senatum Brugensem.

Prior de subuentione priuata, quid
vnumquęq; facere oporteat.

Alter de subuentione publica, quid ci-
uitatem deceat.

Ab aũthore ipso recogniti.

Additæ sunt annotatiuiculæ in calce
libri, ad explicandos aliquot diffi-
ciliores locos. Habes etiã indicem
in fine.

PARISIIS
Ex officina Simonis Colinaei.
1 5 3 0

*hic lib. fuit Guil. Drousteau Antecop.
Aurel. num est uos studiosiorum*

✠ IOANNES LODOVICVS VIVES
Consulibus & Senatui Brugensi SALVTEM.

peregrini & aduena officium esse tradit Cicero, in aliena republica non esse curiosum. Ita est, nam in res alienas curiositas ubique est odiosa: cura & amica admonitio non improbatur. Quam

quam neq; naturæ lex alienum ab homine quicquam finit esse, quod sit hominum: & CHRISTI gratia velut tenacissimum glutinum homines omnes inter se copulauit. Et ut sit alienum aliquid, ego vero sic in ciuitatem hanc afficio, ut in Valentiam meam, nec aliter hanc nomino quam patriam: cuius iam quatuordecim annis sum incola, etsi non cōtinerer, semper tamen huc sum solitus redire tanquam ad domum. Placuit ratio administrationis vestræ, educatio, comitas ac ciuilitas populi huius, & incredibilis in eo quies ac iustitia per gentes celebrata. Itaq; & uxorem hic duxi: nec secus huic ciuitati consultum velim, quam ei, in qua, quod vitæ reliquum CHRISTI benignitas fecerit, traducere statuerim: meq; pro ciue eius duco, atque in ciues eo sum animo quo in fratres. Et multorum ex illis indigentia ad scribendum me impulerunt, quemadmodum posse eis subueniri censeam: quod etiam ut facerem, iam pridem in Anglia rogatus eram à Lodouico domino Pratenſi præfecto vestro, qui de publico ciuitatis huius bono, proinde ac debet, multum & sæpe cogitat. Vobis hoc

opus inscribitur: tum quòd ad benefaciendum & sub-
leuandos miseros vehementer estis propensi, quod de-
clarat tanta inopum multitudo, quæ huc vndique af-
fluit tanquam ad paratum egenis subsidiũ: tum etiam
quòd quum ea sit origo ciuitatum omnium, vt esset
vnaquæq; earum locus, in quo dandis atque accipien-
dis beneficijs & mutua subuentione coalesceret cha-
ritas & firmaretur societas hominum. administra-
torum ciuitatis illud debet esse munus: curare & an-
niti, vt alij alijs auxilio sint, nemo prematur, nemo
grauetur damno per iniuriam accepto: & imbecillio-
ri adsit potentior, vt per concordiam cœtus & con-
gregationis ciuium charitate augetur in dies ac sem-
piterna perseueret. Et quemadmodum patrifamiliæ
turpe est in opulenta sua domo sinere aliquem esuri-
re, aut nuditate vel pannis fœdari, sic non conuenit
vt in vrbe haud prorsus inope magistratus ferant ci-
ues vllos fame & miseria vrgeri. Ne pigeat hæc le-
gere: aut si non libet, certe rem ipsam accura-
tissime expendere: qui tam solliciti co-
gnoscitis de lite hominis priuati, in
qua sint mille floreni con-
trouersi: opto vobis ve-
stræq; ciuitati
prospera
om-
nia & felicia.

Brugis sexto Ianuarij.

M. D. XXVI.

IOANNIS LODOVICI
CI VIVIS DE SVBVENTIONE
pauperum, sine de humanis necessitatibus Lib. I.

ORIGO HVMANAE NECESSI-
tatis ac miserie.

Darens ille rerum omnium deus
in condendo ac instruendo ho-
mine, mirifica est usus indul-
gentia, ut nihil vel presta-
bilis sub calis esset, vel ma-
ius, subdito ei dum hic vive-
ret, sub lunari orbe, sano &
valenti corpore, saluberrimis alimentis & ubique ob-
uijs, mente acutissima, animo probissimo, factus atque
appositus ad communionem vite. ut quoniam ad re-
parationem celestis illius ruinae creabatur, iam tum
in hoc mortali corpore inciperet diuinam illam so-
cietatem meditari. sed ipse superbia instigatus altio-
ra conditione sua querens non contentus excellentis-
sima humanitate diuinitatem affectauit, impulsus il-
lius promissis, qui ipse sua bona simili via perdidit-
set, eritis sicut dii scientes bonum & malum. hoc est
absolutae superbiae contendere ad numinis fastigium,
supra quod iam nihil est. tantumque abfuit, ut quod
concuperat assequeretur, ut etiam ex eo quod acce-
perat, largiter amitteret. de quo scriptum est in can-
ticis Davidis regis, Homo quem in honore esset, non in-
a. iij.

tellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: videlicet sic à dei similitudine recessit, vt in similitudinem bestiarum relaberetur. & dum plus esse conatur quam angelus, minus fuit quam homo. sicut, qui in ascensu non obseruatis gradibus inconsiderantius properat, pro summo loco quem petunt, ad inum deuoluuntur. Hinc inuersus ordo humane cõstitutionis, quandoquidem ille suũ erga deum dissoluerat, vt nec affectus rationi parerẽt, nec corpus animo, nec externa internis, civili ac intestino dissidio, sublata principis & legum reuerentia. Homo ipse innocentia exutus, omnia secum in exitium rapuit. retusa est mens, obscurata ratio, superbia, inuidia, odium, senitia, cupiditates multiformes & perturbationes reliquæ ceu tẽpestates quædam excitatæ vñdis austro percitis, dissoluta fides, refrigeratus amor omnia vitia velut factõ agmine irruerunt, simul afflictũ corpus, & diræ illæ, maledicta terra in opere thõ, ad omnia in quæ humana diligentia exercenda erat, sese diffuderunt. vt nihil nec intrarium sit nec extrarium, quod non in corporis perniciem videatur conspirasse. In aere fœdi ac pestilentes halitus, insalubres aquæ, periculosa nauigatio, molesta hyems, molestus feruor, tot feræ noxiæ, tot ex cibis morbi, quis enumeret venenorum genera & artes maleficas? mutuã hominũ perniciem, tot machinas contra arcem tam imbecillam, quã acinus vne aut etiam vinacius herẽs gutturi strangulet, vel capillus haustus, quibusdam incertis de causis subito absumptis.

NECESSITATES HOMINVM.

VT non immerito veterum multi non vitam ² hanc nostram esse dixerint, sed mortem, graeciq; corpus hoc nostrum σωμα nominarint quasi σήμα quod illis sepulchrum significat. Videlicet comminatus erat Adæ dominus, quocunq; die de vetito fructu gustasset, moriturum eum. gustauit, & mors consecuta est. Nam quid aliud est hæc vita quàm continua quædam mors? quæ perficitur quum penitus è corpore isto animus liberatur. Nascentes, inquit ille, morimur, finisq; ab origine pendet. Nam ex quo pri- ^{Alimen-} mum homo in hanc lucẽ prodit, ^{ta.} luctatur animus cum corpore, deserturus, ni subinde alimonia tanquam medicina quapiam egrum hoc corpus reficeretur. in hoc enim sunt à deo tibi procreati, vt essent ceu tigni & tibicines, qui caducum istud edificium & in mortem semper tendens fulcirent: quorum alios fundit terra arboribus, arbutis, herbis, radicibus. alios in vsum nostrum pascit, vt pecudes. Sunt quos piscamur ex aqua: alios ex aere aucupamur. Hinc contra vim frigoris defendimur pellibus, panno, igne. & ab aestu nos tuemur umbraculis. Nullus tam est vel corpore validus vel acer ingenio, qui si humano more ac modo victurus sit, sibi vnus sufficiat. ergo vxorem sibi ad- ^{Vxor} iungit prolis gratia, & ad conseruandum parta, vt est meticulous sexus ille natura & tenax, Dein so- ^{Socij} cios laborum asciscit, quibus bene vult, & quatenus potest, benefacere studet. gliscit amor, & societas paulatim, ac foras serpit. Dùmq; alij alijs sunt astricti

officijs ac beneficentia, amor iam non intra eundem
 larem & focum continetur, verum beneficio affectus
 gratiam habet. & si qua detur, compensare non negli-
 git. Nihil enim magis natura odit, quàm ingratū ani-
 mum, quæ etiam bestijs feris, vt elephantis, leonibus,
 draconibus, gratitudinis sensum, & beneficij memo-
 riam quandam indiderit. Iam hoc videbatur condu-
 cible & incundum, si illi qui inter se communicandis
 beneficijs optime cuperent, vt se mutuo adiuuarent,
 casas & habitacula in propinquum conferrent, ne in
 rebus subitis deessent, quibus vellent subuentum. pro-
 ximus ager est ab illis occupatus: & sibi quisque mu-
 nus, quo sibi atq; alijs prodesset, vltro desumpsit, ad
 quod maxime fictus appositusq; videbatur: piscatio-
 nem alij, alij aucupium, agriculturam, pasturam, te-
 xturam, ædificationem, aut eiusmodi ad victum per-
 tinentia. Hactenus quidem pulchre illi & concorditer
 inter se agitabāt, sed auitum malum non paucos
 vexauit alijs præeminendi, imò vero premendi, vt
 otiosi & honorati alienis laboribus fruerentur, cete-
 ri imperata facerent: ipsi regno & potentia conspi-
 cui, stipati manu eorum quos vel arte vel metu in
 consensum tyrannidis suæ pertraxissent, hoc ex am-
 bitione illa proauthorum est natum, qua sibi spem di-
 uinitatis præsumpserant, vtiq; nec nostra dominan-
 di libido alium terminum quàm diuinitatis accipit,
 quod ostendit furiosus ille iuuenis Macedo, quum pa-
 rum fecisse sibi videretur, q̄ hunc terrarum orbem
 possideret, tametsi melior ei pars restabat expugnan

Ciuitas

Super-
bia.

3

da. Hinc acceptæ leges æquæ omnibus, & hæc per violentiam imperantium corruptæ, & muri additi ciuitatibus, & bellum tum ciuile, tum externum, quod omne pestis genus exuperat. Hic iam humana & desidia, & arrogantia, & inopiæ occurri cœptum, quum aucto hominum genere, alij non haberent, vnde se sustentaret, alij inertes de alienis operibus victum postularent. Ergo primum omnium agri qui ciuitati circumiacerent, ciuibus inter se, vt expediebat, distributi, & limites additi consecrati legibus. Et quoniam rerum permutatio, quæ apud seculum priscum in vsu fuerat, parum visa est commoda, numus excogitatus est publica forma tanquam tessera, qua ciuitatis fide & à cerdone calceos quisq; acciperet, & à pistore panem, & à textore pannum: ea materia impressum signum, quæ solida firmaq; facile quod impressum esset retineret, nec inter contrectantium digitos consumeretur: & quæ nec copia vilesceret, nec esset inuentu rara. initio æs fuit, hinc argentum, postremo aurum conciliante etiam pretium his metallis nature virtute, qua dicuntur valere. Hi numi à primo aliquamulti cusi, & diuisi per ciues, vt quisq; negotiaretur: daret pro alienis laboribus aut rebus, vicissim pro suis acciperet. hoc modo facultates vitæ honesto exercitamento cōseruaret, & libratis per mutuas commutationes ciuitatis officijs, res vniciq; sua consideret. Verum multi casus interueniunt. Alij ægritudine corporum ab opere cessantes, expendendis & non accipiendis pecunijs in ægestatem recidunt. idem

NUMUS

CASUS

ijs accidit, qui bello aut aliqua ingenti calamitate sua
 perdidērunt: cuiusmodi permultas in hoc turbulento
 orbe positis necesse est contingere: velut incēdia, elu-
 siones, ruinas, naufragia: sunt quorum ars quæstiosa
 esse desinit. prætereo, qui patrimonia abligurierunt
 turpiter, aut per stultitiam prodegerunt: deniq; quæ-
 rende & conseruandæ rei multæ sunt viæ, amitten-
 dæ fortassis haud pauciores. Hæc quidem in exter-
 nis, quæ quod incerta voluerentur lege, hoc est huma-

Fortui-
ta

Corpus

Mores

nis mentibus incognita, fortuita veteres nuncupa-
 runt: prospectum etiam misera & affecto corpori, vt
 remedijs per experimenta quæsitis inuaretur, & eo-
 rum quibus esset charus, animus æger subleuaretur al-
 loquijs, atq; obsequijs. Dein magistri rudi ætati adhi-
 biti, qui vitam formarent, virtutis iter ostenderēt,
 consilium regerent. primum suus cuique pater: hinc
 mater, nutrices, nutritij, patrii, auunculi, & qui lon-
 gius egrediuntur, & minus arcto sanguinis vinculo
 constringuntur. Ad hæc scholæ & magistri sapientiæ,
 multaq; in hoc à maximis viris relicta monumenta.
 Sed remedia procul quærenda sunt, aut ignota, aut
 magno parāda, aut vtēdi modus incognitus: in queis
 omnibus aliena indigemus opera. Et in ingenij cultu
 sunt quibus magister non contigit: alios corrumpit ma-
 gister ipse corruptus, vt populus magnus erroris do-
 ctor: & vicinus vicino, & pater filio author & index
 est prauæ opinionis: multi etiam institutores stolidis
 & deprauatis iudicijs, quibus anseres nolis credere, lu-
 dos ingenuorum puerorum regunt. Alij præceptorem

aspersati omnem cecitate consilij sui per præcepta feruntur, dum nullum admittunt ducem, aut cecitorem sibi deligunt. Ita totus interne ac externe inops factus homo, iustissimo premio operis, quod susceperat, diuinitatis usurpanda. Contusa est superbia elatissimi animantis. vt nihil sit eo infirmius nec quod minus per se valeat. Tota eius vita & salus in aliorum auxilijs sita est: tum ad reprimendam superbiae radicem, quæ per authores generis ad posteros transferretur. Tum etiam peculiariter occultis dei consilijs, vt alijs desit pecunia, alijs sanitas, vel ingenium, prauæ usuris, alijs inopia hæc instrumentum est magnarum virtutum: omnia enim ad vtilitates nostras refert princeps ille & rector mundi huius, sapientissimus pater ac indulgentissimus. Quisquis ergo aliena ope indiget, pauper est, & ei misericordia est opus, quæ Pauper græce eleemosyna dicitur, non in sola pecuniæ erogatione sita, vt vulgus putat, sed in omni opere, quo humana indigentia subleuatur. Eleemo-
syna

QVAE SIT BENEFACIENDI ratio.

Sed vt sciat quisq; qui sit beneficiorum ordo & quomodo vel accipiendum beneficium vel dandum, & quanta cuique habenda sit gratia, declarabo: quænam sint beneficia præcipua, & tanquam primæ notæ, quæ proxima, quæ tertia. Nam quidam nihil iudicant dari aliud aut accipi, vel esse omnino beneficium, quàm pecuniam. Hinc illa vulgaria, quid profuit? quid inuit? nihil dedit: multum profuit, nam de-

dit, aut quæ ad pecuniam parandam spectant: ut si quis artem quæstiosam docuerit, aut consilium lucrosum dederit. In quo peccant multi, qui dum in consilio dando, toto animo ac cogitatione pecuniam intrinsecus, bonæ mentis & virtutis obliuiscuntur. Verum nos quum ex animo constemus & corpore, in utroque horum hæc habemus siue bona libet appellare, seu commoda. Primum in animo est virtus unicum ac verum bonum, hinc ingenium, acumen, eruditio, consilium prudentia. Tum in corpore bona valetudo, ut menti seruiat, & vires quæ laboribus vitæ sufficiant. Postremo in externis pecuniæ, possessiones, facultates, victus. Precipuum & summum beneficium est, si quis virtutem cuiusquam adiunget. Ita plurimum omnium debent deo, non quibus contingit nobilitas, forma, opes, ingenium, gloria: sed quibus ille dignatus est impartiri suum spiritum ad cognoscenda & exequenda, quæ sancta & salutaria sint, hoc est quæ ipsi placeant: de quo munere legimus in psalmo CXLVII. Qui annuntiat verbum suum Iacob, iustitias & iudicia sua Israel, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestavit eis. Hoc est ingens illud beneficium, quod CHRISTVS in eos confert, qui per nomen ipsius vere baptizati sunt, & illi uni fidunt. Huius beneficii administrari & ceu dispensatores fuerunt eius discipuli, optime de genere humano meriti: & deinceps quotquot apostolis non tam dignitate succedunt, quam functione ac operibus. Pro hoc munere incredibile dictu, quantam debeamus gratiam. Hoc est bonum illud

Virtus

quod vnusquisqꝫ optare debet cuicumqꝫ alij mortali,
 & quatenus fieri possit consilio, diligentia, opera pro-
 curare. Post virtutem eruditio sequitur, tendens ad Erudi-
 cognitionē virtutis, per quam homo homini tanquam tio.
 de suo lumine lumen accendit, nec communicatione
 minuitur, sed augetur. Quā pulchrum est ac magni-
 ficum celsissimam omnium mentem erudire, expoli-
 re, instruere, ornare? Negat Socrates habiturum se
 ei gratiam, qui pecuniam dedisset sed maximam il-
 li, à quo esset inscitia liberatus: & sanctus Iob in ege-
 state & sordibus abiectus, non dona à potentibus ami-
 cis requirit, tantum doceri se orat, Nunquid dixi af-
 ferte mihi? & de substantia vestra donate mihi? vel
 liberate me de manu hostis, de manu potentum erui-
 te me? docete me & ego tacebo: & si quid forte igno-
 rari, institute me. Sordidi isti qui datam pecuniā tan-
 to opere imputant, & aliena se studia sustentasse ia-
 Etitant, doceant ipsi, tunc vtcunqꝫ erit, vnde meri-
 to queant gloriari. Aristoteles præceptorum benefi-
 cium cum diuino & parentum ponit: quis tribus æqua
 gratia, inquit, rependi non potest. Indicibile est quan-
 to opere magni & eruditi viri reipublicæ prodes-
 sent, si non grauaretur vel ipsi munus suscipere instituen-
 dæ pueritiæ ad omnia sequacis, & in quam multo fa-
 cillimum est rectas opiniones instillare. vel certe eis
 qui docēt, non deesse monitis, præceptis, & adiuuen-
 tis eiusmodi, & tanquam viam digito præmonstrare:
 certe rectores ciuitatū decet non esse in hoc segnes,
 quin optimos ludi magistros prospiciant suis pueris

predictos non modo ingenio ac eruditione, verum etiam
 iudicio syncero & sano: nam in illa puerili institutio-
 ne magna vis est ad reliquam omnem vitam, quemad-
 modum in seminibus ad fruges vêturas: profecto in
 hoc expediret accuratius incumbere, quàm in ornan-
 da vrbe aut locupletâda: nisi forte putamus non tur-
 pe esse malos posteros relinquere, modo & diuites. Iam
 animos componere ac sedare quod fit partim præce-
 ptis virtutis, partim alloquijs, consolationibus, sola-
 tijs, visitatione, obsequijs. Præterea tueri corpora,
 quantum & quàm amplum munus censetur? vnde li-
 beratorum & seruatorum nomina reperta & tot olim
 coronæ excogitatæ virtutis signum, ac gloriæ: grami-
 nea ei, qui cinem in acie seruasset: querna ei, qui ab ob-
 sidione liberasset, & medicinâ magno in pretio habi-
 ta: & ad deorum inuentionem relata. Vir medicus, in-
 quit Homerus, multorum virorum est instar: & domi-
 nus iubet honorari medicum. Quantum etiam ex car-
 cere & captiuitate redimere? Terentius Culeo sena-
 4 tor liberatus è Carthaginensi carcere à Scipione A-
 fricano, per reliquâ vitæ non aliter eum obseruauit,
 ac coluit quàm dominû, triumphûmq; illius nudo ca-
 pite profectus est. Olim honoratissimum erat capti-
 uos de suo redimere, etiam apud gentes, quod Cice-
 ro in officijs testatur: Et quo magis erga principem
 tanquam beneficentissimum afficeretur populus, in-
 uentum, vt eius inauguratione vinculis & custodia
 detenti soluerentur. Vltimus fere locus pecuniæ re-
 lictus: hac etiam inuare liberale ac honestum, in quo

est mirifica dulcedo: nam ut Aristoteles & Cicero & ceteri docent philosophi, pulchrius ac incundius est dare quàm accipere. idq; dominus sententia sua com **Dare** probavit. ut testatur Paulus in actis apostolorum, Iuxta verbum, inquit, domini, beatius est dare quàm accipere. gustata liberalitatis voluptate non possumus ab ea detereri, quandiu suppetit, quod detur. etiã si non suppetat, vel per rapinam queritur: quod declararunt multi, qui eripiebant alijs, quod alijs darent. ut Alexãder, Sylla, Cæsar. Idcirco vetere proverbio dictum est, largitionem fundum non habere, vel dare ijs, quos ingratos novimus, delectat: tãtum quia damus. est enim emulatio quædam divinæ conditionis & naturæ, ut alij nostra ope videantur indigere, non nos illorum, & tanquam manus atq; auxiliium nostrũ spectent: de deo enim dicitur in psalmis. Dixi domino deus meus es tu, quia bonorum meorum non egēs: & alio loco, Omnia ad te spectant domine, ut tu des sibi escam in tẽpore opportuno. A peris tu manũ tuam, & imples omne animal benedictione. In quo ille est maximus quorũdã error, ut alios spoliẽt, quod dent alijs: quale enim est per iniuriam benefacere? certe eam gratiam non assequuntur, quam captant, nam cui placet obliuiscitur, cui dolet meminit: & dum volunt potentes videri, cogũtur minimorum opem implorare. ut iam vulgo dicatur, magnus princeps, magnus mēdicus. Sed hæc dixi, ut declararem, quãta esset in dando dulcedo, ut ea sola posset ad dandum pellicere vel alia omni utilitate seposita: ergo

quemadmodū non soli victui subueniendum est, quum totus vndiqz homo auxilio indigeat, sic nec beneficia nostra sola pecunia concludenda: benefaciendum ijs, quæ sunt in animo, votis, consilio, prudentia, præceptis vitæ: & quæ in corpore, præsentia corporum, verbis, viribus, labore, procuratione: & externis, dignitate, auctoritate, gratia, amicitijs, pecunia: sub qua, ea sint mihi comprehensa, quæ pecunia comparantur: quacunqz re quis possit, inuet & proffit illis, qui indigent, nemini quantum in se est noceat, nisi hac via bono illi primo hoc est probitati vtilitatem adferat, sed neqz hoc nocere nominabitur, non enim dandum cuique est quod expetit, sed quod ei expedit, in quo necesse est eum omni perturbatione animi vacare, qui hoc iudicaturus est.

QVOD SECVNDVM NATVRAM sit benefacere.

Verum hominis, & quia facti eū p̄duit, & quia impulsus fuerat astuti hostis suavis, clementissimus dominus misertus est, reseruauiqz illi locū, quem prius destinarat, sed duriore iam conditione assequendum. Et in hac vita alios alijs charitate quadam opitulari voluit. primum vt amore illo inciperent iam nunc ad caelestem sese ciuitatem præparare, in qua nihil est aliud, quàm perpetuus amor, & indissolubilis concordia. Præterea hominem in societate & communionem vitæ acturum, animo prauum, & inquinata origine superbū indigere alterius ope deus voluit: alioqui nunquam futura inter eos societate,

vel diuturna, vel fida: vnusquisq; enim arrogãtia in-
 dita & prono in malum ingenio aspernaretur sociũ,
 ac desereret, nisi cõtineretur metu, & futurum esset
 vt aliquando eo indigeret. Quippe neminem sic eue-
 xit fortunæ fauor, quin ad implorandam inferioris
 opem vel inuitum deiiciat, imò vero ille fortunæ fa-
 uor sine morum ope vel non paratur, vel non confer-
 uatur: documento sunt magni reges quorum potẽtia
 subditis innititur, corruitura ilico, si eam hi destitu-
 ant. Quis puer aut vetula ignorat, maxima imperia
 consensu firmari? quæ nulla penitus futura sint, si
 nemo pareat. Nec illa profecto respublica stare diu
 potest, in qua vnusquisq; sua modo & amicorũ curat,
 nemo communia. Sine vnus voluntate regantur om- 6
 nia, quæ dicitur monarchia: siue pauci administrent,
 quæ oligarchia: siue populi sit potestas suprema atq;
 imperium, quæ democratia, iusta respublica & saluta-
 re est imperium, si ad publicas vtilitates curæ & con-
 silia regentium referantur, sin ad se quisq; quantum
 astu, arte, potentia, valuerit, trahat, tyrannus est
 etiam populus sui ipsius, nec diutine libertatem & po-
 tentiam retinet: sed breui in ius & arbitriũ alienum
 seruus pertrahitur. Quod duæ potentissime gentes
 declararunt, Romana & Atheniens. & declarabunt,
 quotcunq; tales habent ciues, qui se, quàm suam pa-
 triam, magnos & potentes esse malint. Verum nature
 sic videtur gratia referri: si quum multis ipsi adiu-
 toribus egeamus, multis etiam adiunẽto simus. Itaq;
 ea cupiditas mirifice est humanis pectõribus inedi-
 b. j.

ficata, ut generosi animi benefacere quamplurimis, & iuuare velint: nihilque honestius aut prestantius arbitrentur: idque sine vlla sui vtilitate, etiam cum ingenti vel fortunarum vel vitæ dispendio: quæ omnia complures magno atque excelsa animo viri æstimarunt vilia, dum subleuarent oppressos, subuenirent inopibus, confirmarent infirmos, afflictis opem ac solacium afferrent: consecutaque sunt eos grandia præmia, ut immortalitate censerentur digni: nimirum non ignorauit vetustas illa maxime diuinum esse benefacere. Quid de bonis viris loquor? quum Piratæ & latrones, qui prædandi cupidine maria & terras inquietant, videri tamen velint nonnullis profuisse, & potuisse ingulare aliquos, quos conseruarint: nam hoc est maximum latronis beneficium. Militares homines natura iactabundi fortitudinem suam non imputant, nisi quod in commune ceu præsidium quoddam proffit. Quocirca nulla res magis debet cogitationes hominum exacere, atque excitare, quam studium alijs benefaciendi, siue quod is iussit, cuius præceptorum amplissima est merces, siue quod aliter societates hominum nequeunt stare, siue inhumane & contra naturam existimandum est, non subuenire quibus possis, siue quod hac via alij alijs beneficium in commune reponunt, si potentior infirmiori adsit: postremo vnumquemque conuenit admonitu communis sortis huc adduci.

Q V I B V S D E C A V S S I S Q V I -

Sdam à benefaciendo deterrentur.
 Sed duæ causæ sunt, quibus potissimum benefi-

centia nostra restringitur: vel quia profuturos nos alijs non putamus, vel quia obfuturos nobis ipsis, aut ijs, quos habemus charos. vt liberis, propinquis, necessarijs: existimamus non prodesse quod datur malo, & ingratitude vehementer offendimur. Tum ita nos tenere diligimus, vt non audeamus benefacere, ne quid ea res nobis noceat. Dicā prius de inopibus, hinc de ijs, quibus opes adsunt. Nihil est virtute amabilius, nihil quod ad se validius homines pelliciat, q̄ species illa honestatis: contra fœdus nihil est vitio, aut quod citius intuentes abs se cum abominatione auertat. Ergo iuxta veteres illos versiculos: Beneficium dando accepit, digno qui dedit: & illum Ennij, Benefacta male locata, malefacta arbitror. Neque aliud quicquam magis à dando nos deterret, q̄ quum metuimus ne male beneficium collocemus. Id duabus ex rationibus fit: altera, aut quum beneficium cui dedimus non prodest, in quo dolemus nos operam atq; impensam luisse, aut quum ingratus experimur, quod flagitium non eum tantum offendit, in quem quis est ingratus, aut ingrato soli nocet, sed in commune omnibus: arctat enim hominum benignitatem, & ardorem iuuandi restinguit. Timonem quendam Athenis hominem locupletem beneficentissimū ac munificum in primis fuisse perhibent, sed expertum multos aduersum se ingratos in odium quoddam humani generis enectū esse, quæ res ei cognomen fecit *μισανθρώπων*. Videmus discipulos vocē illam ac stylum à præceptoribus expositum atq; excultum in ipsorū per-

7

Ingratitudo

Timon

niciem conuertisse. Quis velit docere? Parentes à filiis de honestatos, compilatos, expulsos, cæsos, interemptos, quem delectet vel gignere liberos, vel tollere?

8 clientes, famulos, famulas in domum & familiam receptos, adintos opibus, euectos dignitatibus, non aliter acceptos, & habitos quàm filios, corrupisse patronorum vxores, filias, propinquas, liberorū indolem, spoliasse domum, prodidisse patronos ipsos: vt præstisset serpentem in sinum admisisse, quàm in domum tam pestiferos homines. Quis non malit in syluis, & solitudinibus viuere? Rectorē ciuitatis noctes & dies publicis commodis inuigilantem cum suo incommodo lenem ac ambitiosum vocant, & regendi imperitum. Bonum principem populus conculcat, malo paret: ea res multos esse malos cogit, & quod admiserunt ingrati, grati luunt. Idcirco inuisa est omnibus ingratitude etiam erga alios. Tantūmq; hoc crimen visum est, vt quum sit in ciuitate frequēs, nulla sit tamen aduersus illud legibus animaduersio constituta, q̄ omnem humanam æstimationem superaret, & ex ijs esset, vt inquit Seneca, quæ ad vindicem deum remittuntur.

9 **Médici** Sunt qui ex mendicorum filiis aliquos ascie rint, vt docerent, vt instruerēt facultate vitæ, pro filiis haberent, hæredes testamento scriberent. hos paucis post diebus cum furto à dominis profugisse, aut si aliquandiu in domibus remanserant, effusos in omnem impudentiam, ac immodestiam, oblocutores, respōsatores, insolentes, rapaces, intolerabiles esse factos. Et quia de mendicis res ipsa admonuit, si quis

eorum vitam ac vitia, & quæ quotidie flagitia & scelera designent, consideret, utiq; miretur magis esse, qui illos vel intuitu dignetur, vsque adeo perditum est, quicquid illis datur. Primum immodestissime ac importunissime efflagitant, ut extundant magis, q̄ impetrent. Sunt qui hac sola de causa nihil dant: alij dant, ut tantam ab se molestiã dimoveant. Quum illi nullo respectu ubi aut quando petant, in ipsa confectione sancti mysterij non sinunt homines attente ac pie sacramentum venerari. Faciunt sibi transitum inter turbam cõfertissimã, fœdi ulceribus, tetro per universum corpus halitu spirante, tam & se diligunt, & civitatẽ totam negligunt, ut nihil pensi habeant, ne in quem transmittant vim morbi, ut nullum fere est morbi genus, quod non habeat suam contagiẽ. quin & ulcera multi comperti sunt, ipsos sibi certis medicamentis & facere & augere, ut miserabiliores sint intuentibus, nec solum sua ipsorum corpora aviditate questus sic deformant, sed & liberorum, quos nonnumquam circumferunt accommodatos. Novi gentem apud quam etiam raptos & debilitatos ad comouendos magis à quibus stipem precantur. Sic alij varios morbos simulant sani & integri, si soli sint, aut necessitas subito ingruat, ostendunt, quàm non sint infirmi: sunt qui fuga sibi consulant, si quis eorum ulcera & morbos velit curare. Alij otiosi lucri dulcedine, quod necessitatis est, vertunt in artem. Nollent commutare rationem hanc parandæ pecuniæ: nec minus pro mendicitate sua pugnent, si quis tentet adimere, quàm

alij pro suis opibus: ergo diuites poscunt stipem, & ab
 ijs accipiunt, quibus iustius deberet dare, quod depre-
 hensum in nonnullis, omnes suspectos facit. Iam qui
 semper deum & quicquid est vsquam diuorum habent
 in ore, nihil in pectore habent minus, quam illos: im-
 patientissime in deum iaciunt conuitia, videre est eo-
 rum rixas tam rabidas, maledicta, execrationes, &
 propter minutam vnam, centum periuria, plagas, cae-
 des, impotentissime omnia & teterrime: aspernantur
 nonnunquam, quod gratis donatur, si auiditati non re-
 spondeat, magnoque vultus fastidio & contumeliosis
 verbis reiiciunt, & isti sunt, qui magnis clamoribus
 pollicentur oraturos se pro nobis deum, & diuos om-
 nes, quos longo catalogo memoriter recēsent. Stipem
 naēti etiam illos à quibus accepere, rident, tantum
 abest vt eis seorsim bene precētur: alij reconduunt in-
 credibili auaritia: quum ne morientes quidem ad ali-
 quem pro se vsum proferant, alij detestando luxu di-
 lapidant, cœnis opiparis, quales nec opulenti cines
 domi suæ habent: animosius illi florennum vnum in ca-
 pum, aut delicatum piscem, aut generosum vinum pro-
 digant, quam stufferum diuites. vt non inscite videan-
 tur quidam dicere illos cauponi medicare, non sibi: vi-
 delicet, quod quam facile est eis illa pecunia eo qua-
 sita die, tam se aliam quaesituros postridie confidunt:
 & nescio quo pacto rara est in exiguis rebus parsi-
 monia: rarior multo, si parte sint citra industriam &
 laborem. Iam quo strepitu epulantur? quam clamori-
 bus incōditis? dicas rixari meretrices cum lenonibus,

voluptates diligētius rimantur, & se in eis altius im-
 mergunt, quàm diuites. *Que vite consuetudo inci-*
niles eos reddit, impudentes, rapaces, inhumanos: pu-
ellas vero impudicas, libidinosas. Si quis eos recte ac
liberius admoneat, ferocissime obloquuntur, & subin-
de illud iactant: sumus pauperes IESU CHRIS-
TI. Quasi vero dominus IESVS tales pauperes
agnoscat, tam alienos à suis moribus & præscripto
sanctitatis vite: qui non pauperes pecunie pronun-
tiant beatos, sed spiritum. Atqui isti maiores interdum
attollunt spiritus, vel ob hoc ipsum, quod sunt paupe-
res, quàm opulenti ob suas opes & copias: oderunt om-
nes, qui vel non dant, vel reprehendunt. A furtis ni-
hil aliud eos arcet quàm pœne metus: aut etiam quod
ocasio non datur. nam si detur, ibi nec legum, nec
magistratus vlla est reuerentia: paupertatis præte-
xtu nihil non licere sibi rati. Iras suas nõ verbis aut
pugnis vellent vltas, sed ferro & cæde: argumento
sunt multa homicidia clam ab ipsis patrata: & si quã-
do civilis discordia incidit, nulli maiores edunt clades,
sive prodendo, & instigando: siue ipsi manu propria.
Vt non sine grauissimo consilio videantur Romani II
submouisse egenos cura omni atque administratione
*reipublicæ cuius cines haberent pro inimicis. *Que ta-**
men non sunt à me dicta in vniuersum de omnibus,
sed de genere: alia enim in alijs vel hominibus, vel
nationibus sunt vitia: in quibusdam nulla. Deinde ad
cohortandos magistratus, ac priuatos, vt paupertati
mature subueniant, ne sinant tantam labem & fœ-
 b. iij.

diffimam vomicam perniciosissime herere in visceribus suæ civitatis. Magis enim, & citius ferendum esset opem egenis propter vitia & scelera, quibus in vita illa, & opplentur ipsi, & alios inficiunt, quàm propter quotidianam victus necessitatem, & inopiam, idque quum in omnibus, tum potissimum in puerili etate.

QVOMODO INOPIBUS agendum.

TVM etiam ad eos ipsos inopes commonefaciendos, quemadmodum se debeant gerere in suis aduersis rebus. Primum reputare oportet eos inopiam illam missam sibi à deo iustissimo, & occulto consilio, etiam ipsis vehementer vtili, adempta vitiorum materia, & tributa, in qua se virtus facilius possit exercere: ideo non modo tolerandam æquo animo, sed libenter quoque amplectendam, tanquam dei munus: vertant se ad dominum, qui eos tetigit magno argumento amoris illius, quia quem diligit, castigat. ne perdât correctionis & calamitatis fructum, qui est, seipsum & authorem suum, à quo admonentur, atque accersuntur cognoscere: reiecti à mundo, electi à deo: nudi atque expediti, nudum atque expeditum CHRISTVM alacriter comitentur: sancte agant: deoque solo fidant, non humana ope vlla: & quandoquidem mala recipiunt in hac vita, dent operam, & conitantur, ne peius multo habeant in altera, ne propter minimos ac vilissimos questus in vita amarissima iacturam faciant cælestium gaudiorum. Nihil simulent, ne imposturis videantur pro arte vti, confisi magis fraude sua quam

bonitate **CHRISTI**, qui nos omnes alit: non enim pecunia est, quæ nos alit, aut panis, minime defuturus ijs, qui vere se tales pauperes præbuerint, quales ipse diligit, simplices, puros, verecundos, amabiles. Neq; enim ille omnes pauperes vocat beatos, sed eos in quibus est pauper spiritus, id est, modicus, & pius, & in quæ pecuniæ nec cupiditas, nec amor penetrat. Modeste & probe petant, ac versentur: nihil enim verecundia & modestia pulchrius, aut ad conciliandum amorem efficacius. Porro quid intolerabilius superbo paupere? de quo sapiens ille Hebræus inquit. Tres species odit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum: pauperem superbum, & diuitem mendacem, & senem fatuum & insensatum: neminem oderint, nemini inuideant mortalia ad immortalia accincti & properantes: ament, & redamabuntur. **CHRISTO** paupertate similes sint, & imitatores charitate: à quo nihil est æque alienum, vt arrogantia. Porro quid arrogantius, quàm pauperes dicere se cælum diuitibus aperturos? nondum vos illuc estis admissi, iam alios introducitis? Monet quidem nos dominus, vt faciamus nobis de iniquo mammona amicos, qui cum defecerimus recipiant nos in æterna tabernacula. At vero ij recipient, qui iam illic fuerint: quò vos nunquam peruenietis, si peruenturos arroganter & confiditis, & iactatis. Tu qui stas, inquit Paulus, vide ne cadas, sed time. Qui laborare valèt, ne sint otiosi, quod discipulus **CHRISTI** Paulus vetat: & lex dei hominem labori subdidit: & psalmista beatum illum vo

cat, qui edit panem labore manuum suarum quæsitū. Vt nihil est nūc eis segni illo ac torpido otio dulcius, ita nihil esset consuetis aliquid agere grauius aut inuisius quàm otium, nihil incundius opere. Quòd si mihi fidem non habent, eos interrogent, qui ex otio se ac desidia ad laborem negotiâq; transtulerunt. Homini enim operi assuefacto quum consuetudine, tum vero natura ingenij humani otium ac desidia mortis est instar. Multum & pijs orent animis pro bona mente sua & illorū à quibus in necessitatibus vitæ adiuantur. vt dominus IESVS dignetur eos remunerare centuplo illo in æternis bonis. Pro his quæ acceperūt non cōtenti sint verbis gratias egisse, animum quoq; retineant gratum hoc est beneficij memorem, & quæ data ipsis fuerint, ne turpiter prodigant, ne sordide afferunt, non secum in alteram vitam translaturi, in vsus necessarios prudēter dispensent: quibus ubi erit satisfactum, alijs pauperibus ne inuideant quæstum, procurent etiam, si possint: quin & ipsi de supernacno diurni victus largiantur, imitatione vetulæ illius Iudææ, quæ de tenuitate sua duo minuta domino obtulit, hoc est vniversum censum suū: & laudata est sacro illo seruatoris nostri ore: felicissima, quæ paupertatem suam oblita est, dum deum respicit, idcirco tantum deuotionis suæ præconem inuenit: felix elemosyna de necessitatib⁹ decisa, quæ CHRISTI testimonio ingentibus diuitum donarijs prælata est.

Gentilis Ne hoc videatur Christianis hominibus factū graue, charitas quod gentiles præstitere, alieni à sancta pietate: em

ptorem à taberna sua, quod quātum in eum diem vitui sat erat, collegerant, ad vicinum, qui nihil aut parum vendidisset, transmiserunt. O Christiani ferreum pectus, quod neqz exempla flectunt hominum mundo seruentiū non deo, nec tot diuini præceptoris cum tanta vel pœna vel mercede documenta nihil aliud sonantia, quàm vt proximo bene & cupias, & facias, quatenus possis. Sed ad pauperes redeo: liberos pie sancteqz educant, ac instituant: vt quandoquidem nullas eis sunt opes relicturi, virtutem & sapientiam relinquunt hereditatem regnis omnibus anteponendam. Hæc si egerint, si sic vixerint, scio, & capitis ac vitæ meæ periculo ausim spondere, vbi ab hominibus cibus defuerit, cælitus à deo nunquam defuturū: quod qui non credit, profecto is nec CHRIST I promissis fidem habet, & suam vitam non intelligit neutiquam cibo propagari, sed voluntate dei.

QVIBVS VITIIS IMPEDIAN-
tur à benefaciendo ij, qui possunt.

SVnt & in nobis è regione alia vitia, quæ magis multo nostrā beneficentiā impediunt, omnia ex immodico nostri amore orta. Cuius certissima & germana soboles est superbia, & cupiditas alijs eminenti, propter quam alios premimus. Hinc superbiæ con- **Superbia**
iunctissima inuidia: qua nostra bona volumus no- **Inuidia**
bis esse propria: vt neminem patiamur ad nostram magnitudinem assurgere, non solum ascēdentibus infesti, sed ijs etiam, per quos euehuntur. Iam segnities quædam in pectore, dum metuimus, ne benefaciendo

alijs, alios offendamus: quæ res non paucos à propul-
 sanda à socio iniuria retrahit, dñ simultates aut dam-
 na metuunt. Timent etiam quidam ne in ingratum
 incidant alienis exemplis non proprijs cōmoti. Nam
 ipsi experire nolunt, an felicius sibi cedet benigni-
 tas. Tum in corpore desidia quædam delitijs fracta,
 vt operam refugiamus omnem quantumlibet fratrè
 profuturam, in lucro aut voluptate mire strenui &
 gnauī. Maria & terras peragramus exigui quæstus
 causa, sexcenta adimus pericula propter breuissimā
 voluptatem, proximi gratia manum grauamur ver-
 tere. Præter hæc tantopere inualuerunt voluptates,
 & luxus, vt nec amplissimus illis census sit satis. Id-
 circo nec alijs impartiri audemus, ne nobis desit. Et
 vera rerum nomina cum bonis rebus olim amissimus,
 sic cessimus vitijs, vt tacito quodam consensu ad ea
 transtulerimus, quæ erant propria virtutis. Nemo
 credit se male facere, si non existimetur: parsimonie
 ac temperatiæ laus in sordes est versa, luxus & dif-
 fluentia sunt in pretio tanquam nobilitate & opibus
 digna, vt etiam glorientur nonnulli se crebro inebri-
 ari: quasi ebrius homo sit, & non pecus. magnam pe-
 cuniæ vim in aleam profundere, aut in moriones, con-
 uinari sumptuose, id pulchrum & gloriandum duci-
 tur. Simplicitas, candor, & recta prudentia, pro stul-
 titia habentur, ad fraudem atq; astutiam prudentiæ
 nomen demigravit, & ingenium ad maledicentiam.
 Docere alios abiectum, & vilium hominum, ne filios
 quidem, nisi artes vanitatis ac superbiæ, nec orare

LUXUS

Nomina
rerū in-
uersa.

honestum satis, ne videamur deum maiorem nobis fa-
 teri, & aliqua nos illius ope indigere. Atq; hæc omnia
 barbarissimis & stolidissimis seculis inuecta. Deinde Pecunie
 pecunia, quæ initio fuerat instrumentum eorum mo- honos.
 do, quæ ad victum attinerent, transijt in instrumen-
 tum honoris, dignitatis, superbiæ, iracundiæ, fastus,
 vltionis, vitæ, necis, imperij, omnium deniq; quæ nos
 pecunia metimur. Addito pecuniæ tam vasto pretio,
 nemo est, qui non illam quacunq; via & ratione co-
 gendam, complectendam, conseruandam censeat, in-
 re, iniuria, per fas, & nefas, indiscretis, profanis, sa-
 cris, licitis, illicitis: eum qui parauit, sapientem, do-
 minum, regem, virum magni & admirandi consilij: pau-
 perem vero stultum, despicabilem, vix hominẽ. Hæc
 tam recepta omnium opinio etiam homines suopte in-
 genio alienos à cura fortune adiguit ad famulandum
 ei. Nam alij alijs exemplo & inuitamento sunt ad sce-
 lus. Pater, mater, nutrix, fratres, beneuoli omnes ni-
 hil aliud optant & precantur quàm pecuniam, ami-
 cus amico, cognatus cognato idem: hostibus vero ni-
 hil imprecamur aliud, nisi pauperiem. Afferunt non-
 nulli honestas, quantum ipsis quidem videtur, & gra-
 ues causas, parare se pecuniam & tâquam viaticum
 ad senium sua natura imbecillum, & multarum re-
 rum indignum, ad morbos ad casus varios. hinc ad filios,
 nepotes, propinquos, affines: hanc providentiam vo-
 cant, & ea sollicitudo in infinitum tendit, dum immor-
 talitati generis volumus prospectum: eoque persuasio-
 nis est ventum, vt qui paulo largius egenis benefa-

cit, is fraudare heredes dicatur: imò inuidioso verbo rapere, furari ab eis: nec desunt leges, quæ auaritati heredum adsint, ac beneficas manus illigent, & sic obtinuit communis sententia, vt pessimo heredi omnia, optimo pauperi nihil debeas. Hæc tanta cura & suspectus pecuniæ rem in eum statum adduxit, vt sue cuiq; fortunæ vita & anima chariores sint: si quis ege no numum dederit, sanguinem putet dedisse se, non metallum. Accedit his omnibus, quòd quisq; vt vixit, ita moritur: in ambitione, superbia, auaritia transegit vitam, sic vel ædem, vel sacellum, vel sepulchrũ, vt opes sufficiunt, sibi extruit argento, auro, marmore, ebore insigne, vt etiam auaritia viuat in mortuo: sparsis ubiq; insignibus & ostentata nobilitate generis ad superbiam: armis additis, vt si opus sit, vel cæ lum expugnet armatus: vel si quis corpori tentet inferre iniuriam, propulset. primum omnium occidat vermes, à quibus depascitur: inscribuntur gesta bellica, & monumenta crudelitatis, testimonium triste apud iudicem pacis. Ex præda, & spolijs pauperum, & diuitijs inique vel quæsitis vel retentis, etiam quum iam amplius nostræ non sunt, iubemus cani nobis nescio quot psalmos, & missas dici. Alij arces construunt, aut Pyramides, aut imagines: denique ꝑ memoriam non patiatur intercidere: ac dum ista cogitatione agitamur, & magnam inde nobis gloriam pollicemur, viturosq; nos etiam post mortem, minutum negatur pauperi, ne quid tantis sumptibus deficiat: imò vero detrahatur minutum pauperi, si habeat, & spoliatur

Vitia
post mor
tem

12

nudus. Ergo precipua causa, cur non benefacimus, est superbia, & amor nostri: qui quo flagrantius exardescit, eo magis extinguit charitatem erga alios. de quo dominus noster in euangelio suo, inquit. Quonia abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Hæ sunt veriores ac certiores causæ, cur in benefaciendo contrahimur, sed more cunctis hominibus cõmuni culpas nostras in alios transferimus, & à quo nos ultro abhorremus, causificamur non facere alieno vitio.

NULLAS CAUSSAS DEBERE

impedire nos à benefaciendo.

AT vero pulchra res est, & excellens in primis benefacere: in qua decet homines æmulatores esse parentis sui dei: cuius benignitatem ingratitude nostra non exhaurit, pluit super iustos & iniustos, oriri solem suum facit super bonos & malos. Et si quis recte expendat, fere inopum vitia nobis sunt imputanda: ingratos ipsi facimus lente aut maligne succurrẽdo: non puro animo, sed aliquid spectãtes aliud, quàm beneficium, & gratiam: exprobrando beneficio, commemoratione, nutu, fastidio. Multi etiam vnus erga quempiam ingratitude sic permouentur, vt nemini velint prodesse: atqui nemo ignorat, non omnes homines eodem esse ingenio, eisdem moribus: ipse experire: audi Senecam hominem gentilem Christianos edocentem, quæ illum conueniebat potius à Christianis discere. Equidem locum integrum adscribam, vt pudeat vnumquemq; nostrũ, ne ex præceptis quidem gentiliũ paulo sanioribus vitam institueret. Non

Seneca
locus

est, inquit, quod tardiores nos faciat ad bene merendum turba ingratorum. Nam primum, ut dixi, nos illam inertiam augemus: deinde ne deos quidem immortales ab hac tam effusa necessitate sacrilegi, negligentésq; eorū deterrent: utuntur natura sua, ipsos munerum suorum malos interpretes iuvant. Hos sequamur duces, quātum humana imbecillitas patitur. Demus beneficia, non fœneremus: dignus est decipi, qui de recipiendo cogitavit, cum daret. At male cessit: & liberi & coniuges sepe fefellerūt, tamen & educamus, & ducimus. Adeoq; aduersus experimēta pertinaces sumus, ut bella victi, & naufragi maria repetamus. Quanto magis permanere in dandis beneficijs decet? quæ si quis non dat, quia non recipit: dedit, ut reciperet: bonam ingratorum facit causam, quibus turpe est non reddere. Quam multi indigni luce sunt, & tamen eis dies oritur? quam multi quod nati sunt, querūtur: tamen natura sobolem nonam gignit: ipsosq; qui non fuisse mallerent, esse patitur. Hoc & magni animi, & boni proprium est, non fructum beneficiorum sequi, sed ipsa: & post malos quoq; bonum querere. Quid magnifici erat multis prodesse, si nemo deciperet? Tūc est virtus dare beneficia, non vaticine reditura, quorum à viro egregio statim fructus perceptus est. Adeo quidem ista res fugare nos, & pigriores ad rem pulcherrimam facere non debet, ut si spes mihi præcidatur gratum hominē reperiendi, malim non recipere beneficia, quàm non dare: quia qui non dat, vitium ingrati antecedit. Dicam quod sentio:

qui beneficium non reddit, non magis peccat, quam
 qui non dat citius. haëtenus ille. Sed fuerit sane me-
 tus hic ingratitude apud gentiles aliquis, quem ta-
 men tantopere Seneca, vt audisti, conatur eripere,
 idq; primo capite librorum de beneficijs, tanquam la-
 pidem primo statim ingressu molestum & intranti-
 bus offecturum. Nos vero ne is metus à iuuando re-
 trahat, dominus sponsorem se offert pro paupere, in
 se recipit, quod inopibus confertur: quid iocupletiore
 querimus? an fidelem magis? quid illo cogitari potest
 mitius, aut benignius? ille omnia nobis dedit, quaecun-
 que habemus, & tamen si quis ab eo iussus pauperi a-
 liquid erogarit in dei gratiam, ipse debitorẽ se facit:
 sibi vult referri expensum, quod de bonis illius fra-
 tri datur. Quid porrò nobis vel durius, vel ingra-
 tias, qui de ijs, quæ ille apud nos deposuit, dare recuse-
 mus, quum ipse inbeat? quid stultius, quos tanta pro-
 posita mercede dare pigeat? quid magis cæcum, quam
 in supplicium certum ruere, dum caducas res & mille
 casibus obnoxias arctissime complectimur? Ad hæc,
 si mature subueniremus pauperibus, haud dubie cum
 conditione ac statu rerum, mutarent & mores: nunc
 vero sinimus mendicos in egestate sua computresce-
 re: quid possunt ex suis sordibus aliud trahere, quam
 omnia illa cõmemorata vitia? Et quidem illorum cul-
 pæ humanæ sunt, & quadam tenus necessariae, nostræ,
 voluntarie, ac pene diabolicæ. Quale est enim in ci-
 uitate Christiana, vbi quotidie euangelium legitur, euāgeliū
 hoc est vitæ liber, & in eo vnicum præceptum chari-
 uinimus
 c. j.

tas, tam diuerso modo vini, atque illic præscribitur? neq; vero nostram viuendi rationem gentiles approbarent cordatiores paulo: planèq; ex gentilitijs ciuitatibus nihil mutauimus præter nomen: vtinã vitia non auxerimus. Audimus, Benefacite, orate pro persequentibus & impugnantibus vos. At nos ciuibus nostris profuturi, etiam loqui grauamur. Socrates homo gentilis, contemptis suis priuatis rebus, cum offensione multorum, atq; inuidia, totam ciuitatem circumibat, docens, admonens, adhortans singulos, noctes & dies incumbens in eam curam, vt ciues suos meliores faceret. Nolo apostolorum peregrinationes percensere, & tot exhaustos labores, gentilis vita & actibus erubescãt homines Christiani. Dicitur, qui habet duas tunicas, det vnã non habenti. Nunc quanta inæqualitas? Tu non potes nisi sericis indui, illi canabaceus deest, quo se operiat: viles sunt tibi arietinæ vel aguinæ pelles, ceruarijs pardalibus, martibus, murib⁹, vel pôticis, vel alpinis amiciris: proximus tuus frigore ringit, contractus ad dimidium præ rigore: auro & gemmis onustus, vitam pauperis stufferulo non redimeres. Ad capos & perdices & delicatissimos ac maximi pretij cibos satur nauseas: fratri tuo deest furraceus panis, quo se inualidum cum coniuge & parua sobole sustentet, quum tu canibus tuis meliorẽ proijcias. Nec interea tangeris recordatione luxuriosi diuitis, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, & mendici Lazari. Tibi non sufficiunt ædes, quæ cepissent antiquorum regum comita-

tus, fratri tuo non est, quo se per noctem ad quietem
 recipiat: nec times ne illud audias, fili recepisti bona
 tua in vita tua: & diram detestationem domini, Væ **Luca. 6.**
 vobis diuitibus, qui hic habetis cōsolationes vestras.
 & illam dei condemnationem per prophetam Eze-
 chielem, Ecce hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ sor-
 ris tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, &
 otium ipsius, & filiarum eius, & manū egeno & pau-
 peri non tribuebant. Quum nullus est congerendi fi-
 nis ad morbos, ad senectam, quæ surdis illa auribus can-
 tatur, Nolite esse solliciti de crastino, attollite oculos, **Matt. 6.**
 intuemini volatilia cæli, & lilia egri, quæ citra curam
 omnem suam pater ille cælestis pascit, atque auget.
 Nonne hæc omnia casibus obiecta sunt, nec prodest ho-
 mini parasse & cōseruasse aduersa dei voluntate, in
 cuius manu sunt casus: quot ex locupletissimis fecit
 inopes, scintilla ignis non obseruata, aut pugillus stu-
 pæ in navi, aut effusus amnis vel oceanus, aut homi-
 nis malitia, vel calumniosum verbulū? Quid, an non
 pauperes sine his valent ac viuunt? & diuites egro-
 tant, & moriuntur cum his? Quanta dementia est ex-
 istimare vitam esse in pecunia, & pane constitutam:
 minime oportebat nos huiusce rei esse ignaros, qui to-
 ties audimus: non pane solo viuit homo, sed verbo & **Matt. 4:**
 voluntate dei. & alibi, Non in abundantia eorum quæ **Luca. 12**
 quis possidet, est vita eius posita. Quid potuit expli-
 cari apertius aduersum inanem coaceruandi anxietate,
 quàm proposita parabola hominis locupletis? cui-
 ius maximum in modum pronētus aucti ingentem de

vita securitatem pepererant, ut etiam animæ suæ diceret, Anima mea, ede, bibe, fructu bonis: habes enim multa in annos plurimos parata. & audiuit, quod vnicuique nostrum in medijs fortunarum cogitationibus dicitur: stulte hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ parasti cuius erunt? ubi hæc sunt audita ex ore illo sapientiæ dei, nefas fuerit exempla de secularibus literis mutuari, in quibus referuntur tam multi sublati in prima aucti patrimonij cõstitutione: quum statuerent iam curas relaxare, & partis frui, mollemque & suavem in posterum vitam ducere. Nihil aliud videmus in ciuitate laborare homines, nisi ut moriantur diuites, non ut viuant. Iam si in senectutem hæc conduntur, aut morbos: quid sibi vult tãtus in vestitu & epulis luxus, ista ministrorum & clientum frequentia otiosorum, fiducia tuarum opum? tot canes, accipitres, simiæ, alea, scurræ? si quis in gratiã locupletis hominis petat, nihil recusatur: in moriones & eos qui risum mouent, quàm multa congeruntur? istis non est dãdi finis: in quo Hispani mei magnifice insanunt: in gratiam dei nihil est agendum. consuetudine vitiorum occaluimus, ut iam non censeamus, quæ tantum ledunt. Eiusmodi diuitibus contingit sæpe penumero, quod sapiens inquit, *Qui calumniatur pauperem, ut augeat diuitias, dabit ipse ditiori se, & egebit.* Sed ne quis subtrahat pauperi manum, metu ne desit sibi, aut certe prætenniter impartiat, Solomone auscultet. *Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecãtem, sustinebit penuriam: & Paulum*

ad hunc modum confirmantem Corinthios in danda eleemosyna, Potens est autē deus omnem gratiam au gere in vobis, vt in omnibus semper omnem sufficien tiam habentes abundetis in omne opus bonum: sicut scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius *Psal. m.* manet in seculum seculi. Qui autem administrat se men seminanti, & panem ad manducandum presta bit. Et multiplicabit semen vestrum, & augebit in crementa frugum iustitiæ vestræ, vt in omnibus lo cupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ ope ratur per nos gratiarum actionem deo. Quoniam mi nisterium huius officij non solum supplet ea, quæ de sunt sanctis, sed etiam accumulatur per multas gra tiarum actiones domino. Sic ille, videlicet oratio & gratiarum actio, quæ fit propter eleemosynam deo, impetrat ab illo incrementa eorum commodorum, per quæ misericordiam operamur. Quid? num dictis tan tum hæc & monitis constat, non itidem exemplis? In libro Regnorum tertio legimus. Erat in Sarapta Sy doniorum vidua quæ tantum farinæ habebat domi, quantum pugillo capi possit, & olei paucas guttas: hæc lignatum egressa duo ligna referebat domum, vt libum sibi ac filiolo coqueret: quod vbi edissent, mo rerentur: etenim erat fames atrocissima in Israel. Helias vero id sibi pro eleemosyna postulauit, pro mittens non defuturum ei ac filio: fidem habuit mu lier propheta, dedit illi, quātulumcunq; habebat. post modum vero nec hydria farinæ defecit: nec olei le chytus imminutus est, vsq; in diem quo misertus est

dominus Israel. I nunc, & timidus comoda, quod tanto cum faenore recepturus es, etiam in bonis vite huius. At posteritatem cogitat quis, id profecto infinitum est, quis tandem erit cumulandi modus? Quid? ipsis nullamne vis curam relinquere? nihil quod agant? in quo se exerceant? pessime profecto in eos consulis: & ipse non recusas tum misere vivere, cum etiam male illorum causa: qui cuiusmodi futuri sint, ignoras, audi sapientissimum Regem. Rursus detestatus sum, inquit, industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus heredem post me, quem ignoro, utrum sapiens, an stultus futurus sit: & dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi, & sollicitus fui, & est quicquam tam vanum? unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole. Nam quum alius laboret in sapientia, & doctrina, & solitudine, homini otioso quaesita dimittit. Haecenus ille. Ceci exemplis non mouemur, quae quotidie oculis se ingerunt, sed nos ab eis animum auertimus, existimantes communi hominum conditione non teneri, quum simus homines. alij adimuntur filij, quibus ingentes opes congregauerant, & fit quod legimus in psalmo tricesimo octavo. Relinquent alienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in aeternum. Tabernacula eorum in progenies progenierum. Nominauerunt nominibus suis terras suas. Aliorum diuitiae ad secundum heredem non perueniunt: corrupta filiorum indole spe paterna hereditatis, aut ipsorum parentum indulgentia. Tum quod conseruare nescit, qui laborem non

Filiorum
cura

Ecclesia
stes. 2.

adhibuit in quærendo. Aliorum filij sine diuitijs fuissent optimi, in diuitijs sunt pessimi, vt instrumentum videatur flagitiorum ac scelerum is pater reliquisse, qui quacunq; ratione liberos locupletare studuit: liberi etiam quum patrem vident omnia diuitijs posthabere, ipsi patri diuitias anteponunt: iustissima talione, & quam ad nos edocendos deus sinit euenire: bona arte & sancta mente filios instructos abunde diuites relinques: ne illud doceas, rem quocunq; modo rem: alioqui in te primum experientur vim precepti illius. vis audire veras diuitias, & decedentis vita patris ad filios madata & legatione testamenti, Tobias sic moriens loquitur, Audite filij mei patrem vestrum. Cap. 14 Seruite domino in veritate, & inquirete, vt faciatis, quæ placita sunt illi: & filiis vestris mandate vt faciât iustitias & elemosynas, vt sint memores dei, & benedicant eum in omni tempore, in veritate & in tota virtute sua. caput itidem eiusce libri quartum plenum est eiusmodi mandatis, quibus decet vnumquenq; patrem filios ditare: non auro vel argento. vetus verbum est, Congestori auaro heres prodigus: & illud, nec bono heredi opus est pecunia, nec malo: ille facile quæret, hic cito profundet. Quam locupletes existimares te filios relinquere, si illis principem aliquem tutorem & patronum & ceu patrem quandam parasses: profecto, si qua est fides, deum relinquis filiis tuis parentem, si bonus ac misericors fueris: generatio, inquit rectorum benedicetur: & alio loco, Psal. 111. Qui cõuersatur sine reprehensione in iustitia, Prou. 20
c. iij.

exod. 34. *tos filios relinquet. Nēpe idem dominus est, qui par-
cit Israelitico populo propter maiores eius Abraham,
Isaac, & Iacob: & qui visitat iniquitatem patrum in
filios in tertiam & quartam generationem eorum qui
oderunt ipsum: & facit misericordiam in millia ijs,
qui diligunt eum & custodiunt præcepta eius. Melius*

Ecclesia *est mori sine filijs inquit Syrach sapiens, quàm filios
stici 16. impios relinquere. dicam equidem quiddam minus for-
sitan receptum in vulgus, sed tamen verissimū, mea
vtique sententia, patres qui experti prauum filio-
rum ingenium, & quod pecunia tanquam veneno cor-
rumpatur, pessime facere, quum magnas illis opes re-
linquunt: hoc est certissimam vitiorū materiam, euis-
modi diuitiæ adimuntur bonis, qui norunt illarū vsum:
& mali instrumentum flagitiorum naēti fiunt peio-*

*Pater si res. Si quis omnino prospectum vult malo filio, depo-
siū malū nat eam pecuniam apud viros spectatæ fidei, qui il-
exhære- li depositum restituant, si redeat ad meliorem fru-
det. gem: sin perseveret in nequitia & sceleribus, probis
indigis elargiantur: imò tanquam debitum eis persol-*

Psal. 36 *natur. Audi iam & prophetam & hominem senem. In-
nior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictū:
nec semen eius quærens panem, Tota die miseretur,
& cōmodat, & semen illius in benedictione erit. Cor-
poribus diligenter prospicis: expediret, vt animis di-
ligentius prospiceres, exemplo sancti & providentis-
simi Iob: qui pro singulis filiorum holocaustum offe-
rebat deo, vt si forte peccassent, nec benedixissent
domino, sacrificijs patris expiarentur. Atqui verissi-*

num sacrificium est & deo gratissimū eleemosyna, de
 qua scribitur in mysticis literis. Ignem ardentem ex- **Ecclesia**
 tinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & deus **stici 3.**
 prospector est eius, qui reddit gratiā. Postremo quan-
 te sunt illæ opes, etiam apud homines, filius optimi
 patris? Nihil opus est vetera exempla recensere, que
 sunt in scriptoribus gentium omnium innumera. quo-
 tidie videmus multos per se indignos opibus, honori-
 bus euehi, sola recordatione paternæ virtutis, & quos
 sine alio despiceremus respectu, veneramur patrem
 in eis spectantes, non ipsos: vnde oritur decus nobili-
 tatis. At sepulchra & altaria & sacrata ornamenta,
 & missæ, & psalmi tui abominatio sunt ante deum. Si
 tu ex mortuis lapidibus templum dum suscitas, vna
 eius templa cadere ac interire pateris. Non donaria **Munera**
 & magnifica munera respicit deus, sed puram men- **deo di-**
 tem, & immaculabilem conscientiam. hæc vox etiam **gna.**
 illis nota fuit qui deum non norant tradita à Plato-
 ne, Xenophonte, Cicerone, Seneca: quanto Christianis
 debet esse notior? qui adorant patrem in spiritu: cu-
 ius patris templum est mundi vniuersitas, sed pecu-
 liaribus puri animi, dicente apostolo, Templum dei san-
 ctum est, quod estis vos: quid dicam quæri his omni-
 bus famam quandam, potius quàm dei cultum? quod
 ostendit nomen ubiq; inscriptum, & insignia passim
 affixa. Iam quid illic facit aurum? putas deum vel
 puerum esse, qui capiatur auri fulgore: vel auarum,
 qui possessione: vel hominem, qui vsu: eorum debent
 esse ista, qui & possunt vti, & egēt. Verum gloria vi- **Gloria**

uenti, si expetatur, gravis: si non expetatur inutilis: mortuo supernacua, maioribus enim detinebitur, vel gaudijs, vel supplicijs, quàm vt his nostris vocibus, etiam si ad eum peruenirent, moueatur. **15** Quid Achilli prodest Ilias Homeri tam cātata? quid Vlyssi Odyssæa? vel vtrūq; opus authori suo? Quid Alexandro tot per orientem Alexandria? Quid Flandriæ comitibus aurata statua pro burgo posita? vt transeam quàm caduca & breui peritura sint eiusmodi opera, sed certe pauci intuentur, pauciores animaduertūt, nemo fere de ijs inquit, quorum monumenta sunt: & vt inquisierit, haud magno æstimat, quòd si gloria quaeritur, quæ maior, quàm si benefacias? si prosis? si iuues multos? hæc vna apud priscos homines ad immortalitatem via: vt à nobis est in superioribus expositum: deos vocauerunt beneficos. **16** Deus est, inquit Plinius, mortali iuuare mortalem: nec inter virtutes est vlla liberalitate & munificentia gratior & plausibilior, propter quã solam multi ingentia sunt regna consecuti. Sed vnicuique homini bona gloria existimanda est: vt solutus corpore bene à conscientia sua & deo audiat, atque eam ob causam beatissima aternitate perfruat.

QVAE VNICUIQUE A DEO

dantur, non propter ipsum dari solum.

PLato philosophus felices fore respublicas aiebat, si duæ illæ voces ex hominum vita tollerentur, meum & tuum. **Meum.** Quantas enim inter nos extant tragædias? & quibus clamoribus illa intonan-

*tur? meum dedi, meum abstulit, meum non tanges,
 tuum non attigi, tuum tene, tuo sis contentus: quasi
 vero aliquid ullus hominum possideat, quod merito
 queat suum appellare, etiam virtutē ipsam à deo ac-
 cepit: à quo nobis data sunt omnia, alijs aliorū caus-
 sa. Primum natura, per quam volo deum intelligi: nam
 nihil est natura aliud, quàm illius volūtas, & iussus:
 hæc ergo quantas utilitates nobis sine ad vescendum
 herbarum, radicum, fructuum, frugum, pecorum, pi-
 scium, effudit? omnia in commune: siue ad vestiēdum
 pelles, vellera, tum ligna & metalla, & commodita-
 tes animantium, ut canum, equorum, boum, denique
 quæcunq; protulit, in hac proposuit domo nullis re-
 pagulis aut seris clausa cōmunia ijs, quos progenuit:
 dic tu, qui occupas, an sis naturæ magis filius, quàm
 ego? si non es, cur me excludis, tanquam legitimus na-
 turæ filius nothum? At, inquis, operam & industriam
 nauavi: liceat & mihi possidere, idem faciã. Ergo quod
 natura liberalitate sua dedit commune, nos maligni-
 tate nostra proprium facimus: quod illa obuium ex-
 posuit, nos auertimus, recondimus, claudimus, tue-
 mur, arcemus alios poste, pariete, seris, ferro, armis,
 denique legibus. Itaq; auaritia & malitia nostra cha-
 ritatem & famem indicit abundantie naturæ: & di-
 uitijs dei paupertatē adfert. Iam per malignitatem
 nostram effectum est, ne vere deo dici possit. A peris
 tu manum tuam & imples omne animal benedictio-
 ne. non potest iniri numerus eorum qui tertio ab hinc
 anno in Bethica extincti sint fame, victuri adhuc,*

*Naturæ
 benefi-
 cia.*

17

*Bethicæ
 fames.*

Si tam essemus prompti ad ferendam opem, quàm ad
 petendam: aut si nos vel bestiarum liberalitas moue-
 ret, & sensus, quidam naturæ accommodatior, quàm no-
 ster, quarum nulla est, quæ pasta & saturata, residua
 non hic in commune incustodita velut in amplo quo-
 dam naturæ relinquat penore. Quapropter sciat quis-
 quis naturæ munera possidet, si cū egeno fratre com-
 municet, iure possidere, & ex naturæ voluntate ac
 instituto: sin secus, furem & raptorem esse naturæ le-
 ge conuictū & damnatum: quum occupet, & detineat,
 quæ natura non ipsi vni procrearat. Ad Architam
 Pythagoricum Plato scribit, Non nobis solis nati su-
 mus, sed ortus nostri partem patria vendicat, par-
 tem amici. & senex ille in comœdia, Homo sum, hu-
 mani nihil à me alienum puto. Nemo sit ergo huius-
 ce rei insciēs, se nec corpus, nec animam, nec vitam,
 nec pecuniam habere in vsum modo suum & commo-
 dum data: sed esse illarum rerum omnium dispensa-
 torem: nec alio fine à deo accepisse. hoc & si umbra
 quadam, tamen vetusta gentilitas vidit, quæ ita per
 leges de suis ciuibus sanxit, vt appareret vnumquen-
 que omnia debere suæ ciuitati: huic in quenq; ius ac
 fas esse de corpore, de vita, de fortunis statuere, vn-
 de illi apud Athenienses Areopagite, apud Romanos
 censores in vitam, censum, mores cuiusq; inquirebāt,
 vt legibus & pœnis iudicarēt, quàm hæc ab vnoquoq;
 in publicum commodum administrarentur. Sed in ea
 quidem re afferamus iam non hominum testimonium,
 sed dei edictum, Gratis, inquit, accepistis, gratis da-

te: & parabola proposita est de eo, qui talentum quod à domino acceperat, quia recondidit, nec est eo negociatus, punitur acriter, collaudatis ijs, qui negotiatio-
 ne rem auxerāt: hoc est multos adiunxerant illis ipsis domini beneficijs. Quocirca fur est, non qui heredi, quod inopibus largiatur, detrahit: sed quisquis inutiliter eruditione abutitur, vel vires cōsumit, vel scientiam sinit torpescere, vel pecuniā profundit, vel asseruat. Dicit aliquis, idq̄ ingenti cum supercilio, de meo hæc facio: quid mihi ad tribunal C H R I S T I charitatis & mutue beneficentiæ vindici. id allegas, quod non tibi licuisset ad sellas censorum Romanorum? ostendi nihil esse cuiquam suum: fur inquam est & raptor, quisquis pecuniā in aleam prodigit: qui domi in arcis coactam detinet, qui in ludos effundit aut epulas, qui in pretiosas admodum vestes, aut instructissimum vario argento atq̄ auro abacum: cui vestimenta domi computrescunt, qui emptitandis rebus superuacuis, aut inutilibus, pecuniam expendunt: qui in vanas superstructiones. Denique quisquis, quod superest necessarijs naturæ vsibus, non egenis impartit: fur est. & si non humanis legibus, quanquam his etiam nonnullis, certe diuinis punitur. Tam est ebrius qui suo se vino inebriat, quàm qui alieno: nec minus est sui ipsius homicida, qui gladio se trāssodit à se empto, quàm qui accommodato. Dives ille apud euangelium nepos non culpatur quòd furto, & malis artibus rem parasset, sed q̄ rem luxuriose prodigeret, q̄ mēdico Lazaro non subueniret. Non est tua hæc res, sed

tibi cōmendata, quæ etiam si tua esset, profundere, & abuti, nec diuinis tibi legib⁹ permittitur, nec humanis.

NON CONSTARE PIETATEM

& christianismum sine beneficentia mutua.

HÆtenus diuina cum humanis coniunxi. propter eos, qui tenebris altissimis immerfi non ferunt diuinæ lucis fulgorem. Nunc vero sola persequemur illius principis ac domini iussa: de quo dicitur. **Matt. 10** Nolite eos timere, qui occidunt corpus, postmodum autem nihil habent reliqui, quod agant: illum time, qui ubi corpus occiderit, animam potest mittere in gehēnam. Sed nos tantopere ad scelera occalimus vt nihil æque surdis audiatur auribus, quàm que deus iussit. Nec saltem vitæ huius vanitas nos commonefacit, non esse hic spes nostras figendas: ad illum vêturos nos, qui fuerit & spectator, & testis nostrarum quoq; cogitationum, eundem futurum indicem, & vnumquenq; nostrum pro meritis aut retenturum secum in æterna beatitudine, vel missurum ad supplicia. Deus ergo per quos nobis loquitur nisi primum per filium suum? hinc per sanctos viros, & spiritu eius afflato? sed dei certissima oracula expressa sunt libris veteris ac noui testamēti. **Cap. 15** Quibus omnibus nihil commendatur magis, nihil inculcatur crebrins, quàm misericordia: seu quis græce malit ἐλεημοσύνη. In deuteronomio sic dominus loquitur. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum tuam egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra. Nec gratis hoc

iniungitur: additur præmium, vt paratam inueniat misericordiam, quisquis exhibuerit. In psalmo enim quadragesimo David inquit, Beatus qui intelligit super egenū & pauperem: in die mala liberabit eum dominus. Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciet eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniversum stratum eius verfasti in infirmitate eius. Eiusdem vatis versiculus ille ex nono psalmo, Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor: aperte declarat potentem in hoc esse à domino vel dignitate ornatum, vel munitum ac instructum potentia, honore, auctoritate, opibus, vt tutor & defensor sit inopis: vt robustior filius imbecilliori à patre custos adiunctus. Nec de sacrificijs & ceremonijs suis dominus est sollicitus, misericordiã ab homine exigit: huic vni mercedē pollicetur. Apud Esaiam prophetam verbis domini sic legitur. Rogāt me iudicia iustitiæ, & appropinquare deo volūt. Cap. 58 Quare ieiunauimus, & non aspexisti? humiliuimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra: & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Non est hoc ieiuniū quod placet domino. Nonne, inquit, hoc est magis ieiunium, quod elegi, Dissolue colligationes impietatis: solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt, liberos, & omne opus dirumpe. Frange esurienti panē tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuã. Quum

videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despereris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur. Et anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria domini colliget te. Tunc inuocabis, & dominus exaudiet: clamabis, & dicet, ecce adsum. Hactenus Esaias. Querit, & circumspicit peccator quemadmodum offensum ab se dominum queat placare, offert victimas, offert primogenitum suum, & spreto omnibus, quæ extrinsecus poterant adferri, de interioribus misericordia postulatur. Sic enim legimus in vaticinijs Micheæ prophætæ. Quid dignum offeram domino? Curuabo genu deo excelsso? Nunquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos? Nunquid placari potest dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei, pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi ò homo, quid sit bonum, & quid dominus requirat à te. Vtiq; facere iudiciũ, & diligere misericordiam. Quibus curæ est perscrutari naturas rerum: perhibent,

Amor a- amorem natura & ingenio suo à nulla re verius eli-
more eli- ci quàm ab amore: sic nihil æque dei misericordiam no-
cit. bis conciliat, quàm nostra misericordia. Qui pronus est ad misericordiam, inquit Salomon, benedicetur: & de immisericoide idem ait: qui obturat aurem ne audiat imbecillum, & ipse inuocabit dominum, & non erit, qui exaudiat eum. Sed nos aquam, vt dicitur, in mari quærimus: quid aliud sonant vetera dei præcepta, nisi vnicam viam nanciscendæ dei misericordiæ

Miseri-
cordia.

esse nostram misericordiam, etiam vsqz ad commoda
vite huius temporaria? Abraam & Loth consuetudi- in Genesi
ne accipiendi hospites, angelos in scij receperunt: tan
toqz honore digni sunt habiti: nec angeli a symboli di-
scesserunt. Loth ab incendio & ruina quinque vrbiū
exemptus est. Abraam filium recepit originem pro-
missæ illius sanctæ ac innumeræ posteritatis. Rex
ille & vt senex, & vt vates, sic inquit, Iunior fui, Psal. 36.
etenim senni, & non vidi iustum derelictum, nec se-
men eius quærens panem. Tota die miseretur & com-
modat, & semen illius in benedictione erit. Veniamus Christi
ad CHRISTVM fidelissimum legatum patris authori-
missum ad nos magna & admirabili autoritate si-
gnorum & virtutum in illa humilitate corporis, vt
hominem hostem irato recõciliaret patri, insipientem
erudiret, errantem in via reduceret, cæco vsū red-
deret solis ac luminis: hunc audiri pater voce sua ius-
sit: nos illius doctrina ac luce nos venditamur, illius
gloriamur nomine: quod est super omne nomen, nec
est aliud super terram, per quod salui esse possimus:
nec aliud, in quo nos conueniat gloriari, quàm Pauli Galat. 5
exemplo, cruce domini nostri IESV CHRISTI.
Sed equidem non video, qua fronte audeamus Chri-
stianos profiteri nos, quum nihil ex ijs præstemus,
quæ CHRISTVS prima iussit, ac prope sola. ha-
bebant gentiles philosophi suum signum, quo agnosce-
bantur, nuditatem pedum, sicut Nazianzenus perhi-
bet, vilitatem vestium: habent Iudei circumcisionem:
militas in bello sua signa, ones signatæ sunt, merces
d. j.

Christi itidem. CHRISTVS nullūmne habet signum, quo
 signum notat suos, atq; ab alienis separat? In hoc, inquit, co-
 Ioan. 13 gnoscant omnes q̄ discipuli mei estis, si dilectionem
 Amici- habueritis inuicem: & mox, Hoc est præceptum meū,
 tiæ lex. vt diligatis inuicem, hoc est caput, hoc primū dogma.

- 19 Amoris hæc est natura, vt omnia faciat communia
 iuxta priscum verbū quod à Pythagora & à Pytha-
 goricis profectum ceteræ philosophorum nationes re-
 tinuerunt: nec secus qui amat, res amici curat, & tra-
 ctat, quàm suasipius: interdum quoq; accuratius, &
 ardentiore affectu. At in nobis vnusquisq; suum agit
 negotium. nemo fratris, & quemadmodum Paulus Co-
 rinthios obiurgans, inquit. Alius esurit: alius ebrius
 est. Tantum abest, vt quæ habes communices fratri,
 vt quacunq; arte & fraude possis, quæ frater possi-
 det, ad te trahas: pauperem vides nudum, ipse vesti-
 bus non indutus, sed onustus & obrutus, ac præteris.
 vbi iam signum illud, quo CHRISTI ones censen-
 tur? At ne deum quidem diligit, qui hominem non di-
 1. Ioã. 3 ligat. testificatur hoc Ioannes in epistolis suis. Qui ha-
 buerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem
 suū necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quo-
 modo charitas dei manet in eo? & post paululum. Si
 1. Ioã. 4 quis dixerit, q̄ diligit deum, & fratrem suum oderit:
 mendax est: qui enim non diligit fratrem suum, quem
 videt: deum, quem non videt, quomodo potest dilige-
 re? Ad hæc nec CHRISTO credit, qui ei non fi-
 dit, quid enim est aliud credere alicui, quàm eius di-
 ctis fidere, & promissa existimare certo euentura?

Atqui dominus omnibus etiam ijs, qui de nobis pessime sunt promeriti, & nocerent, si quæ possent, iussit nos benefacere, quòdque difficilius est, benecipere. Ille se debitorem tibi offert pro eo, in quem beneficiû contuleris: si crederes tam eximiam illû relatorum gratiam, quantam pollicetur, an non dares? qui negotiatori das decem ducatorum millia, vt cum fœnore recipias, fîsus aut verbo mortalis, aut syngrapha mali. Atqui & à CHRISTO habes syngrapham: sed nimium carne opprimimur, & spiritalia in animos nostros non penetrant circumsēptos tanta mole carnis, quæ vitiorû assuefactione callum duxit. Nec vitam nostram d. o, à quo vno & genita est, & conseruatur, credimus. Nam si CHRISTO crederemus iubenti, vt totam curam tuendi & sustentandi nostri reijciamus in patrem, à quo sunt omnia, quiq; ea & pascit, & sustentat, quæ sine cura sunt, essemus vsque adeo solliciti? nõ essemus. si Rex aliquis mortalis spondisset: quid aliud dicam, nisi sic nos loqui tãquam omnia credamus, sic viuere tanquam nihil. Neq; vero te tangit, quod summum & postremum est in religione, finis vitæ vel per virtutem, vel per vitia transactæ, quam præmia vel supplicia consequuntur. Pec- Luce 11
cata dicit eleemosyna purgari. Reliquum inquit est, vt faciatis misericordiam, & sunt vobis munda omnia: confirmauit veterum sententiam. Siquidem Tobias ait. Præmiû enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tene-

bras: & Ecclesiasticus, Ignem ardentem extinguit aqua, & misericordia resistit peccatis. Superbissimo Rege Daniel cōsultat, vt peccata & blasphemias suas misericordia, & eleemosynis pauperū redimat, cōcinnunt his omnibus CHRISTI discipuli ex magistri scho-

1. Pet. 4 la dicētes, Charitate operiri multitudinem peccatorum. Cēturioni illi gētili in actis apostolorū propter eleemosynas indicatur ab angelo iter salutis. Et quē admodum ad ciuitatem aliquem demigraturis salutare consilium est, si quos eius incolas officio sibi aliquo demereantur: sic dominus admonet atq; hortatur nos ex mammona iniquo amicos quærere, qui nos mortuos recipiāt in eternas illas domos: & adolescenti qui de vita eterna cōsulebat, respondit. Si vis perfectus esse, vade & vēde omnia quę habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celis, & veni sequere me. Iudicis viuorum & mortuorum vtinam non minus quisq; sententiam metueret, quā sepe audiuit: & quā nulli non est cognita, qui vel pro misericordie operibus præstitis beatam eternitatem remuneratur, vel pro omissis supplicio addicit. Quid dicemus ad hæc omnia? An contingit nobis, quod de Phariseis narrat Lucas in euangelio? qui q̄ essent auari, irridebant præcepta CHRISTI. nec vlli sunt adhuc, quibus æque ridicula est celestis doctrina, quā accensis diuitiarum cupidine: vt ineptus auaritia est regno dei diues, qui opes suas amplectitur. nec sine maxima causa Paulus apostolus solam ex peccatis omnibus auaritiā appellauit seruitutem idolo-
- Acto. 10.
20
Lucæ. 16
Lucæ. 18
Matt. 25
1. Tim. 1

rum: pecuniam enim inquit, quidam expetentes à fi-
 de navi tutissima deciderunt. Nullum crimen morte
 ab apostolis vindicatum est, præter auaritiam Ana-
 nia, & coniugis: in quam Petrus potestatem illam a- Act. 5.
 postolicam non per tortorem & carnificem, sed effi-
 cacia vocis suæ ostendit, & exercuit: quòd sciret, quan-
 tum affectus ille probis moribus, & pietati nostræ o-
 dium bellumq; indixisset: quod aliquando exarsurum
 esset maximo detrimento & clade totius religionis.
 Examine quisq; conscientiam suam, an credat illa,
 quæ recensuimus, quum his tam parum moueatur: at
 credo ait vnusquisq;: ego vero credere te audio, cre-
 dere non video. Filioli hortatur Ioannes, ne diliga-
 mus verbo tantum, sed re, & opere. & Iacobus, Esto-
 te factores verbi, & non auditores tantum: si credis,
 cur tantis promissis & minis non tangeris? cur quod
 assignatum tibi est munus, non capessis? præsertim
 tantis gaudijs paratis ei, qui fecerit: tantis crucia-
 tibus, qui prætermiserit. Summa hæc est: ego neminem
 existimo Christianum esse, qui quatenus potest, non
 subuenit fratri indigenti. Paulus & Barnabas quum Galat. 2
 Hierosolymam venissent, Iacobumq; fratrem domini
 loci illius sanctissimum episcopum, simul & Petrum
 & Ioannē conuenissent, exposito euangelio, quod præ-
 dicarant in gentibus, & collaudati ab apostolis, sic di-
 gressi sunt, vt vtrinq; tantum de misericordia memi-
 nissent: dextras, inquit, dederunt mihi, & Barnabæ so-
 cietatis, vt nos in gentes, ipsi in circuncisionem: tan-
 tum vt pauperum memores essemus: de toto homine
 d. iij.

curant, totum alunt, & reficiunt: toti student prodesse: mēti per prædicationem & sacram doctrinam, corporibus primū miraculis & virtute pellendi morbos, quæ comitabatur prædicationē, constātissimamq; illam fidem, & adiuventis vitæ in colligenda pecunia, qua indigi alerentur: hoc est vere Christiani & sectatoris principis ac magistri sui, qui totum hominem fecit, totum sanauit, totum aluit, mentem doctrina, corpus cibo: ita conuenit nos & animo benefacere, & corpori, quacunque facultas detur.

QUANTVM ET QVOMODO
cuique benefaciendum.

Cicero, Aristoteles, Theophrastus, Panætius, Possidonius, Hecaton, Seneca, & cæteri, qui de officijs vitæ communis scripserunt leges quasdam statuunt, cui, quatenus, quantum, quando, quemadmodum præstandum sit vel officium, vel beneficium, vel referenda gratia. Sed quum humana sola persequerentur, non omnia potuerunt suis præceptis concludere: propterea quod hominum natura varietate sua infinita est: quam formula sua diuina dominus comprehendit videlicet author illius. Dato enim charitatis præcepto erga deum & hominem, ceu normam quãdam & amussim assignauit, qua vniversa mortalium omnium vita possit dirigi. Si quis vere & ex animo deum diligit, & fratrem propter deum, amor ille verius ei suadet & rectius quid agendum sit, quàm quicunque magistri sapientiæ. Sumat quisque in proximum affectum germane amicum, atq; in iuuando deum so-

lum spectet, ab illo sperans remunerari se, nihil dico amplius, hoc vnicum documentum superat longa illorum philosophorum, quos modo commemoravi, monumenta. De magnitudine beneficij, & in quem conferendum, sunt illa CHRISTI, *Omni petenti abs te dato: volenti mutuari abs te, ne auertaris. Beneficite persequentibus vos, amate eos, quibus estis iniusti: orate pro ijs, qui vos execrantur, ac deuonent. nempe sic agendum est ei, qui à rebus istis mundi huius penitus se ad dei vnus fiduciam, & amorem sustulit. Illud vero Thobie humanum magis. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vilo paupere. Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies domini. quomodo potueris, ita esto misericors, si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartire: cui non dissonat, quod in ecclesiastico legitur. Ante mortem tuam benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Hi facultatem metiuntur, & solitudine non carent, quam amor excludit. Sed quanto hi melius, quam qui ex ingenti iuuandi facultate & copia exiguam portiunculam impartiuunt, vt qui ex amplissimis opibus vnā aut alteram stipem vnciariam, dicamus minutam: vt hactenus fecimus voce vestrati. Qui parce, inquit apostolus, seminat: parce & metet. & qui in benedictionibus seminat, id est largiter & plena manu, abunde etiam metet. similis est ad Galatas sententia, quam statim referam, vt à deo accipis, sic illi reddito: si ille affluenter dat tibi.*

Benefi-
cij ma-
gnitudo.

Matt. 5

Cap. 14

bi, cur tu illi retribuis tam arte & maligne? præcipue quum nihil tibi dederit propter te vnum, sicuti differuimus. Quàm iniquum est, seu impudēs potius, & inhumanum, quum tu per millena à deo accipias, numulum vnum pauperi dei filio fratri tuo denegare petenti, & supplicanti propter deū. Nunquid quum nominari audis deum, non colliquescūt intranea tua omnia recordatione beneficiorum, quæ tot ab illo per singula percipis momenta? ingratiſſime sustinere potes nihil aut parum in illius gratiam dare, qui tibi largitus est omnia? Neque vero necessitates nostras sic conuenit metiri nos, vt luxum & diffluentiam inter necessitates ponamus, sicut sericis vestiri, auro & gemmis fulgere: stipari magna frequētia comitum & administratium, quotidie epulari oppipare, aleam animose ac largiter ludere. At ne quis blandiatur sibi, tanquam de multis copijs multa etiam egenis elargiatur, admonendi sumus non esse acceptam deo elemosynam, quæ ex sudore & substantia pauperum rapta sit à diuite: quale est enim per fraudem, per imposturam, per rapinam, per vim expoliasse te multos, vt aliquid paucis aspergas? surripuisse mille, vt des centum? in quo putant se quidam satisfacere, si ex magnis vel prædis vel fraudibus redimant se aliqua portiuncula, quam dent egenis, aut ex qua ædificent sacellum, affixis suis insignibus, aut templum ornent specularibus, aut quod ridiculum magis, auditori noxiarum numerent, vt absoluantur. Confessio Zachæi publicani hæc est. Ecce domine dimidium bonorum

meorū do pauperibus, & si quem defraudauerim, red
do quadruplum. Ideo sic à CHRISTO absoluitur.
Salus hodie huic domui facta est: quoniam & ipse fi-
lius sit Abraæ: nempe qui iustitiam Abraæ non profi-
tebatur nomine, sed præstabat operibus. De iustis er-
go & bene quæsitis grata est domino eleemosyna, fa-
ciat quisq; quod Zachæus, vt idem audiat. Sed nec
illud oscitanter transeamus, quòd Zachæus non da-
turum se dimidium suorū bonorum pollicetur, sed iam
dare profitetur, nec eam prouinciam ad heredem de-
legat, ipse fructuosissimum obit munus, cui plurimum
detrahit pretij mortis expectatio. Vtilissima facien-
ti est eleemosyna, quæ fit in vita. Primū hoc est quod
potissimum refert nobis acceptū deus, si in gratiam
sui aliquid nobis detrahamus, & rem charam postpo-
namus illi omnium charissimo. hoc est meritum, quod
ipse tibi velut de substantia tua, auellis, quod des al-
teri propter deum. Et habet eleemosyna omnis ve-
lut præmium præsens: remollit durum cor, parat pœ-
nitentiæ delictorum & dulcedine quadam perfundit.
Hoc vnusquisque in se experitur, quisquis alteri ex
animo benefacit propter deum: gustum quendam ex-
hibet eleemosyna illius felicitatis sempiternæ. Iam
qui dat viuens, minus fit auidus iniqui lucri, quip-
pe qui in id paret, vt det deo, quem scit inique par-
tis muneribus non delectari: & liberalitas, vt cete-
ræ virtutes, exercēdo augetur. Qui moriens est man-
daturus, vndique coacernat, quod viuens possideat,
quo fruatur: & iam tum quā clausa omnia contineat,

Et cohibeat, tamen quia statuit legare, deo imputat, quod est daturus, quasi eam putet deus misericordiam, dare quod retinere non possis. Neminem dehortor quin testamētis leget eleemosynas: quod enim charitatis opus melius fieri possit à moriētibus, vel san- Etius? Tantum doceo quantum præstet viuentes ea ipsos per se exequi, quàm morientes alijs mandare, ne magis alienis credāt manibus quàm suis proprijs. Prætereo quantum desiderium relinquit sui assuetus in vita benefacere, quum contra, qui beneficentiam in mortem reijcit, huic omnes mortem optant vt ali-

*Benefa-
ciendum
omnibus*

quando proffit. Iam vero benefaciendū omnibus. Nam pro omnibus se offert CHRISTVS. ac ne nos de- terreat inopis indignitas, habemus dignissimū deum: qui & nobis immerentibus prior benefecerit, & se ex creditore debitorem facit, si quid das pauperi. Ari- stoteles philosophus non perinde bonus, ac doctus, quum malo homini numum roganti dedisset, admo- nentibus amicis, ac subobiurgantibus, quòd benefecis- set indigno, Non, inquit, illius sum misertus, sed na- turæ: quanto nos magis decet misereri pauperis pro- pter deum? cuius misericordia si vel temporis pun- ctum à nobis recederet, quid esset nobis vniuersis mi- serabilis? Atqui hæc est dei & domini vniuersorum

Matt. 25

syngrapha, Quicquid vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. audi etiam hominem, si fas est hominem

Prov. 19

post deum audiri, sed sapientissimus est, & dei scri-

Ecclesia-

ba: itaque deus putabitur loqui. Fœneratur domino,

stici 26.

qui miseretur pauperis, & vicissitudinem reddet ei.

Quis nostrum ex postulationem illam domini sustine-
 re poterit? Serue nequam cur ex meo non dedisti,
 quod ipse iusseram? quid fecisses de tuo? Ergo æterna
 hæc bona non habebis, in quibus fidelis non esses, qui
 in mundi vanitate infidelis fueris. Non hæc fingo,
 CHRISTI verba sunt in euangelio Luca: Qui Luca 16.
 fidelis est in minimo, & in maiore fidelis est: & qui
 in modico iniquus est, & in maiore iniquus est. Si ergo
 in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum
 est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fui-
 stis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Sed expen- Necessi-
 dende sunt hominum necessitates, alij plus egent a- tates ex
 lijs. Sunt etiam quibus præstat talentum dare, quàm pædendæ
 alijs minam: vt qui pecuniam in vsus honestos expen-
 dunt. Aleatoribus aut scortatoribus dare: quid est a-
 liud, quàm igni stupam addere? quod dicunt non esset
 hoc beneficium, sed damnum. Ideo Paulus, ad Gala- Cap. 6.
 tas sic scribit. Communicet is, qui in fide instituitur,
 ei qui instituit in omnibus bonis, nolite errare, deus
 non irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc &
 metet. Qui seminat in carne sua, de carne & metet
 corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiri-
 tu metet vitam æternam. Bonum autem facientes non
 deficiamus, tempore enim suo metemus non deficien-
 tes: ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad
 omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Timotheo
 præcipit, vt presbyteri, qui bene præsunt commisso
 gregi: honore, hoc est munere, & liberalitate duplici
 digni habeantur, præcipue ij, qui laborant verbo &

doctrina. videlicet quod hi pecuniam commendatam ac veluti creditam melius dispensabunt, quam imperiti, aut nequam, aut flagitiosi homines. Ad eundem modum probum ingenium fovendum, adiuvandum, probehendum, ornandum, instruendum facundia, eruditione, authoritate: malum vero coercendum, spoliandum, exarmandum, torquendum: detrahenda ei eloquentia, & authoritas nocendi instrumenta, non ponendum ferrum in manu furentis. Sed hoc discrimen non quemadmodum nunc facimus, expendendum est, ut pluris apud nos valeat cognatio, aut notitia, aut communis patria, familiaritas, officia, quam sapientia, mores, virtus: hinc enim sumendum discrimen, non illinc. Vere fratres sunt, quos peculiari quodam & sancto modo regenuit CHRISTVS: apud quem non est distinctio Iudæi, & Græci. Nam idem dominus omnium, dices in omnes qui inuocant illum: sed certe in hoc summa rei vertitur, referantur omnia ad bonum illud præcipuum, ut tantum inueter quisque, quantum ad hoc videbitur indigere: & cuique demus plurimum profutura, & diu, quantum ratio vel necessitatis eius vel facultatum nostrarum feret. Quæ non iuuant superuacua sunt, onera magis quam munera: ut fœminæ aut seni, sicut inquit Seneca, arma venatoria: rustico libri, iam quæ nocent, quanto verius maleficia sunt, ut ebrioso vinum dare, gladium pugnaci, in quo dum putamus prodesse, vehementer ledimus. quid distant talia amicorum munera & hominum vota? At in modo, ut ne quid ad nos referamus,

omnia in deum. Idcirco alacriter exequendum, quod Thobias dixit, libenter: & Paulus, Vnusquisq; det si- 2. Cor. 9
cut destinavit in corde suo non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit deus. Itaq; ex animo ad iuvandum & benefaciendum prompto nascatur beneficium, non quia aliud non audeas, vel negare erubescas. Porro qui differt, non admodum abest à negante: arguit enim tarditas refugisse nos, & eripi magis à nobis, quàm impetrari: dandum ergo cito, id est quum primum se ostendet occasio, & maturitas vtrinq;: serum beneficiū post opportunitatem, imò non est beneficium. At vero nec antequam sit opus, cito dicitur, cito est enim antequam vrgeat necessitas, antequam ad flagitium aut facinus adegerit, antequam rogandi rubor faciem accenderit: quod est præmium muneris maius ac gravius, quàm pecunia: vt est gratum beneficium, quod rogandi necessitatem antecessit? Et hilaritas, quam Paulus vult beneficentiæ admisceri: promptus est ille animi affectus in vultu, verbis, & toto gestu eminens non ornantes munus verbis, quod amēs ille amator in comœdia seruo mandat, sed animum proferentes alacrem, letum, quòd benefacere contigit: tum etiam cupidū amplius dandi. si ita res postularet, aut liceret, libertate tamen incolumi & non confusis voluntatum signis, vt nihilominus aperias, quid displiceat, quid correctum velis, ac mutatum. Nam admonitio & castigatio genus est elemosynæ, vt declarauimus, maioris quàm pecuniæ erogatio. Cauendum tamen, sic corripias, vt 21

ne videaris id facere, quòd moleste feras peti abs tè beneficium, aut quòd ius illud reprehendendi non ex illius culpa sumpseris, aut amico tuo pectore, sed ex authoritate beneficentiæ. inualida enim est tunc oburgatio, proinde consultius est apud eiusmodi suspicaces homines castigationem in aliud tempus differre, videlicet quum nihil das. Nec nobis arrogemus quicquam, nam non de nostris bonis impartimur, sed deo reddimus, quæ sua sunt: quin potius habeamus gratiam, quòd vti licuit, & existimemus actum nobiscum optime, quòd fuerit, vnde tantam cõsequeremur mercedem. Nec beneficium corruerimus exprobratione, iactantia, commemoratione, ostentatione. Deniq; nihil velimus datum hominum oculis, sed dei. quo minus expectarimus ab hominibus, hoc plus accedet à deo. Si ab hominibus præmium speremus, diuino frustrabimur: plerunque & humano quoq;. illa ergo beneficentia deo gratior, quæ solis dei oculis exhibetur: in qua nihil humanæ vanitati relinquitur, pulchrum templa extruere, & ornare, quibus deus colatur: sed nescio quid vendicat sibi in his omnibus affectus humanus, etiam in viris, qui mente sunt integerrima: nam de ijs, qui vanitatem solam spectant, quid attinet loqui? quãto purius & sanctius, & deo acceptius, quod inter dantem & recipientem consumitur? cuius testem solum adhibes inuisibilem illum, qui videt omnia: in his enim soli studes deo placere, nihil ad gloriolam tuam cõuertis. huius etiam certissimum & largissimum remuneratorem habes patrem illum cele-

stem, à quo tu solo spectari voluisti. Sed iam dominum ipsum auscultate apud Matthæum. Attendite **Cap. 6.**

ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioqui mercedem non habebitis apud patrem ve-

strum, qui in cælis est. **Quum**

ergo facis eleemosy-

nam noli tuba ca-

nere ante

te,

sicut hypocrite

faciunt in syn-

agogis, & in vi-

cis, ut honori-

ficentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem fa-

ciente eleemosy-

nam, nesciat si-

nistra tua, quid

faciat dextera

tua, ut sit elee-

mosyna tua in

abscondito: & pa-

ter tuus, qui vi-

derit in abscondi-

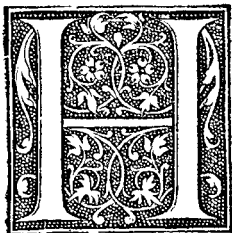
to, reddet tibi.

PRIMI LIBRI FINIS.

IOANNIS LODOVICI
CI VIVIS DE SVBVENTIONE
pauperum Liber secundus.

QVANTOPERE CONVENIAT
reſtori ciuitatis curare pauperes.

magistra
tus in ci-
uitate.

Attens quid vnumquenque
deceat, poſthac quid ciuitatē
publice, & eius reſtorem, qui
eſt in ea, quod in corpore ani-
mus: hic non vnam aut alte-
ram corporis partē vegetat,
aut viuificat, ſed corpus vni-
uerſum: ſic magiſtratui nihil in ſuo cœtu relinquen-
dum eſt neglectū. Nam qui diuites ſolum curant, ſpre-
tis pauperibus, perinde faciunt, ac ſi quis medicus
non multum cenſeret manibus ſubueniendum aut pe-
dibus, quod procul abſint à corde, quod vt non fieret
ſine graui dāno totius hominis: ſic nec in republica
tenuiores negliguntur citra periculum potentium: il-
li enim neceſſitate preſſi partim furantur. Index in-
dignam ſe putat eam cognitionem, ſed hoc leue, ditio-
ribus inuidet: fremunt atq; indignantur ſuper eſſe
illis, vnde ſcurras, canes, ſcorta, mulas, caballos, ele-
phantos alant: ſibi vero non eſſe, quod dent paruis li-
beris eſurientibus: illos ſuperbe ac inſolenter diuitijs
abuti, quas ſibi & ſimilibus eripuerint. Hæ voces haud
facile creditu, quot ciuilia per gētes omnes bella com

inuerint, in quibus incensa multitudo & odio flagrans
primum omnium furoris sui experimenta in diuites
edit. Non aliam causam afferebant Gracci, non aliam 23
L. Catilina civilis discordie, quam excitarat, ne quid
de nostris temporibus vel regionibus commemorem.
Equidem non pigebit adscribere locum quendam ex
Isocratis oratione, quae Areopagitica dicitur, de mo-
ribus ciuitatis Atheniensis. Similia, inquit, dictis
sunt, quomodo ipsi inter se agitabant. Non enim cir-
ca publica solum erat hic consensus, sed in vita etiam
priuata: tantum alij erga alios prudentiae ostendebant,
quantum par est tum recte sentientes, tum patriam
habentes communem. Tantum aberat, ut locupletibus
tenuiores inuiderent, ut his non secus magnae do-
mus cura essent, ac suae ipsorum, reputantes felicita-
tem illarum utilitati sibi esse: opulenti non despicie-
bant pauperes, sed considerantes pudendam sibi esse
ciuium suorum indigentiam, necessitatibus illorum sub-
ueniebant: quum his quidem agros exigua mercede co-
lendo locarent, alios ad negotiationem procuratores
suos mitterent: alijs alias occasiones praebent lucri.
Neque vero metuebant ne in alterum duorum dispen-
diorum inciderent: aut censu uniuerso spoliari, aut cer-
te parte aliqua: contra potius non minus ijs confide-
bant, quae fuerant largiti, quam quae domi asseruabant.
Tantum Isocrates. His accedit periculum ex conta-
gio morborum commune, quoties vidimus hominem unum
magnum aliquem & seuum morbum in ciuitatem in-
nexisse, unde alij complures perierint: ut pestem, sca
e. j.

biem indicam, & eiusmodi. quale est enim, vt in vno
 quoq; templo cum festum est solenne ac celeberrimū,
 tum maxime penetrandū sit in ædem inter duas acies
 morborum, vomicarū, vlcera, & caterarum rerum
 vel dictu obscenarum: hæc vna sit pueris, puellis, se-
 nibus, gravidis via: putatis omnes tam esse ferreos,
 vt ad eum aspectum ieiuno corpore non commonean-
 tur? præsertim quū eiusmodi sanies ac vlcera non mo-
 do ingerantur oculis, sed etiam naribus, ori, & fere
 prætereuntium manibus & corpori admoneatur, tan-
 ta est impudentia efflagitandi: prætereo q̄ nonnulli
 admiscunt se turbe commodum discedentes à latere
 extincti peste. Hæc non sunt administratoribus ciui-
 tatum negligenda: tum quò subueniatur morbis, tum
 ne ad plures serpent. Præterea nec est sapientis ma-
 gistratus & studiosi publici commodi, relinquere tan-
 tam ciuitatis partē non inutilem modo, sed pernicio-
 sam quoq; & sibi & alijs: clausa enim multorum beni-
 gnitate, quum vnde se alant non suppetit, alij cogun-
 tur latrocinia & in ciuitate & in itineribus exercere:
 alij clam furantur: fœminæ quæ sunt etate bona, pu-
 dore abiecto, pudicitiam retinere non queunt, vena-
 lem vbiq; habent minimo, nec à pessima consuetudi-
 ne possunt extrahi. Vetulæ continuo lenocinium arrē-
 piunt: & lenocinio coniūctum veneficium, egenorum
 parui liberi prauissime instituti: ipsi cum filijs abie-
 cti ante sacras ædes, aut circumuagātes petendo, nec
 sacris intersunt, nec concionem audiunt: nec scitur
 qua lege, quo ritu viuant: quid de fide & moribus sen

tiant. Nam eò dilapsa est disciplina ecclesiastica vt nihil administretur gratis: vendendi vocabulum abominantur, certe numerare cogunt. Episcopus aut Curio tam detonsas oues non putat ad caulam & pasturam suam pertinere. Ita nemo est qui mendicos illos videat confiteri, communicare cum alijs mēsa domini: & quum docentem nullum vnquam audiant, necesse est corruptissime de rebus indicēt, & incompositissimis sint moribus: & si forte aliqua ad opes emergūt, intolerabiles existant ob inhonestā & obscenam educationem. Vnde nascuntur ea vitia, quæ dudum recensui, non tam illis imputanda, quæ etiam interdum magistratibus, qui non aliter ciuitati prospiciunt, haud recte de gubernatione populi statuentes. vt qui solum se existiment præfectos litibus pecunie, aut criminibus censendis. Quum contra magis conueniat eos in hoc incumbere, quo pacto ciues bonos reddant, quàm quemadmodū vel puniant malos, vel coerceant: quanto enim minus esset opus pœnis, si recte esset prius illud curatum. Romani olim sic suis ciuibus prospexerant, vt nemini necessum foret mendicare, ac ne liceret quidē: iam inde à duodecim tabulis vetitum: idem Atheniensium populus cauit. Legem dabat dominus Iudææ genti peculiarem, duram, præfractam, videlicet populo consimilis ingenij: & tamen in Deuteronomio iubet, agant, dent operam, quatenus erit suarum viriū: ne vllus sit inter eos indigus & mendicus, prefertim anno illo quietis, & acceptabili domino: in quo semper viuunt, quibus dominus IESVS sepultus est

cum lege, ceremonijs, vetere homine: & resurrexit in novitate vitæ, ac spiritus. Profecto turpe, ac pudendum est nobis Christianis, quibus nihil est magis imperatum, quàm charitas, ac nescio, an solum, tot in nostris civitatibus egenos & mēdicos passim occurrere: quocunq; te vertas, inopia, necessitates adsunt, & qui extendere manum coguntur, vt accipiant. Quid quòd quemadmodū renouantur in civitate omnia, quæ temporibus aut casibus, vel mutantur, vel intereunt: muri, fossæ, aggeres, rivi, instituta, mores, leges ipsæ: sic par esset succurrere primæ illi distributioni pecuniæ, quæ varijs modis damna accepit: excogitata sūt à viris gravissimis, & qui civitatis saluti volebant consultum quædam salutaria, relaxatio tributorum: agri publici tradebantur colendi pauperibus: distributio publicitus alicuius redundantis pecuniæ, quod etiam nostra etate vidimus. Sed illis opus sunt certæ occasionēs, quales hoc tempore perrare contingunt, idcirco ad alia confugiendum remedia commodiora, magisque perpetua.

COLLECTIO PAUPERVM

& professio.

Querat ex me aliquis, quomodo ergo tantæ multitudini subueniendum censes? Si quid in nobis charitas valeret, ipsa esset nobis lex, quæ amanti non est posita, ea faceret omnia communia: nec secus alienas necessitates quisq; spectaret, q̄ proprias. Nunc nemo est, qui curam suam extra domum suam proferat, interdum nec extra cubiculum,

ac ne extra seipsum quidem. Quando multi nec parentibus, nec filiis, nec fratribus, nec uxori satis fidi sunt. Ergo remedijs humanis utcumque occurrendum, præcipue apud quos parum habent efficaciæ diuina: Mea quidem sententia ad hunc modum.

Ex pauperibus alij viuunt in ijs, quæ vulgo hospitalia dicuntur, Græce πτωχοθροῦνα, sed notiore illo utendum erit, alij publice mendicant: alij ferunt, ut possunt, domi quisq; suæ suas necessitates. Hospitalia uoco, ubi ægri aluntur, & curantur, & ubi certus inopum numerus sustetatur: & ubi pueri ac puellæ educantur: & ubi expositi infantes nutriuntur, & ubi mente capti continentur, & ubi cæci degunt: hæc omnia sciant rectores ciuitatis ad curam suam pertinere. Nemo de legibus cõditorum caussificetur: iniuriatæ perdurabunt: uerba in his expēdenda non sunt, sed æquitas: ut in contractibus bonæ fidei, & uoluntas, ut in testamentis: de qua dubium non est, quin ea fuerit, ut in usus quæ fieri posset optimos, relicte à se facultates distribuerentur, & dignissimo consumerētur loco: per quos aut quemadmodum fieret, non tam solliciti, quæ ut fieret. Deinde nihil est in vrbe tam liberum, quod non Oia sub-
 subditum sit cognitioni eorū, per quos administratur duntur
 respublica: neq; enim libertas est communibus magi- magistra
 stratibus non subijci, & parere, sed incitamentum fe tibus.
 rocitatis, & ansa licentiæ effusæ in quodcunq; animo
 fuerit collibitum: nec aliquis potest eximere bona sua
 curæ & imperio ciuitatis, nisi simul ciuitatem exeat.
 quippe nec uitam potest eximere, quæ prior est, & uni-
 e. iij.

cuiq; potior, præsertim quum quisq; fortunas suas beneficio ciuitatis tanquam munus acquisierit, ac eiusdem ope conseruet, atque retineat.

Ergo harū omniū domorū singulas bini senatores cum scriba aliquo uisant, ac scrutētur: pronētus perscribant, atq; eorū numerū, ac nomina, qui ibi sustentātur: simul qua quisq; ratione illuc peruenerit. Hæc omnia ad consules & senatū perferantur in curiam.

Qui domi paupertatē tolerāt à binis senatoribus per singulas Paræcias ipsi cū liberis annotentur, necessitatibus additis, & qua ratione vixerint antea, ad paupertatem quo casu deuoluti sint: ex vicinis facile intelligetur, quod genus hominū sint: qua vita, quibus moribus: pauperis testimoniū ne recipiatur à paupere: nam inuidia non vacat. De ijs omnibus consules & senatus edoceantur, Si qui in aliquem casum repente inciderint, significant per senatorē aliquem senatui, & de eo ex ipsius qualitate ac conditione statuatur.

Hinc ex mendicis incertis domicilijs vagis, qui valent, profiteantur apud totum senatum nomen suum, & mendicandi causam, in aperto loco aliquo, aut area, ne illa colluuiæ ingrediatur senaculum: ægri apud duos, aut quatuor senatores cum medico, ut oculis senatus parcatur: petantur ab eis notores, qui de eorum vita testificentur.

Quos senatus hisce examinandis, & exequendis rebus præfecerit, eis assignet potestatem compellendi, coercendi, hæctenus ut possint mittere in custodiā, quo de ijs, qui non paruerint, cognitio sit senatus.

QVA RATIONE EIS OMNI-
bus prospiciatur victus.

ANte omnia illud decernendū, quod dominus ge-
neri humano tanquā pro mulctā criminis indi-
xit, vt vnusquisq; edat panē suū labore suo quæsitū:
quum edere, aut ali, aut sustētari nomino, volo non so-
lum cibum intelligi, sed vestitū, tectū, ligna, cādelas:
deniq; ea omnia, quæ corporis huius victū cōtinētur.

Ne quis igitur inter pauperes otiosus sit, qui qui- *Otiū vi-*
dem per etatē aut valetudinē laborare possit. Paulus *tandem*
apostolus ad Thessalonicēses scribit. Nam quū essemus *2. Thes. 3*
apud vos, hoc denūtiabamus vobis, qd si quis non vult
operari, nec māducet. Audiuimus enim inter vos quos-
dam ambulantes in quiete, nihil operātes, sed curiose
agentes: ijs autem qui eiusmodi sunt denuntiamus, &
obsecramus in domino IESU CHRISTO, vt cū
silentio operātes suum panē manducent. & Psalmista
vtranzq; felicitatem & in vita hac & in altera pro-
mittit ei, qui comederit ex labore manuum suarum.
Quocirca non patiēdum est quenquā in ciuitate otio-
sum viuere, in qua tanquam in domo bene instituta
vnumquenq; decet esse in officio. Prisca sentētia est, *Sentētia*
homines nihil agendo discunt male agere.

Valetudinis habenda ratio, & etatis: sic tamen
ne simulatione morbi, aut infirmitatis imponāt: quod
non fit raro, adhibebitur medicorum iudicium, & qui
fefellerit puniatur.

Ex mēdicis validis alienigenæ remittendi ad suas
ciuitates, quod etiam iure Cæsareo cauetur, adiecto

viatico: nam inhumanum esset egenum sine viatico in iter mittere: & qui hoc faceret, quid aliud quam inberet rapere? Inter propinquos & affines, tum pudebit eos magis segnitiae, ac turpitudinis vitae, tum facilius subsidium inuenient, quam foris. Si vero ex vicis, aut oppidulis sint bello afflictis, hoc loco reputandum, quod Paulus docet, inter baptizatos in sanguine CHRISTI iam nec Græcum esse, nec Barbarum, nec Gallum, nec Flandrum, sed nouam creaturam: pro indigenis habendi.

Indigenæ rogādi, an artem norint ullam. Qui nullam norunt, si ætate sunt idonei, edocendi, ad quam dicent se maxime propensos, modo liceat, sin secus ad similem quampiam, ut cui non licebit suere vestes, suat quas caligas nominant. Sin est prouectior, aut ingenio nimis tardo, facilius aliqua tradatur, denique ea quam nemo non paucis diebus perdiscat: fodere, 27 haurire aquam, baiulare, monotrochon trahere, apparere magistratui, viatorem esse, aliquò proficisci cum literis aut mandatis, equos agere perpetuarios.

Qui fœdis modis & per turpitudinem facultates prodegere, ut Insu, scortis, luxu, gula, alendi quidem, nam nemo est fame occidendus, cæterum ijs molestiores imperentur operæ, & victus tenuior: ut alijs sint exemplo, & ipsos prioris vitæ pœniteat ne facile in eadem vitia relabatur, cohibiti etiã inopia victus, & laborum duritia, non sunt macerandi fame, macerandi tamen.

His omnibus non deerunt officinæ, in quibus recipiantur. Qui lanificiũ Armenterij exercent, imò ple-

riq; omnes opifices queruntur de raritate ac infrequentia operarum: & qui serica Brugensia contexūt, conducerent quosuis pueros tantū ad gyrandum quasdam rotulas, hisque numerarent quotidie singulos stufferos plus minus, præter cibarium, nec possunt inuenire, qui hoc agant: nam parētes eorum aiunt plus illos domum referre ex mendicatu.

Sed publico nomine singulis opificibus certus assignetur numerus eorū, qui per se nequeunt officinam aliquā nancisci. Si quis tantum in sua profecit arte, officinā aperiat. Tum his, tum etiam illis, quibus tyrones aliquos magistratus assignarit, & ea quibus publice ciuitas utitur: quæ sunt permulta, velut imagines, statuae, vestes, cloacæ, fossæ, ædificia locentur facienda: & ea, quæ hospitalibus erit opus, vt fortunæ à principio pauperibus datæ inter pauperes consumantur. idem episcopis, collegijs, abbatibus consulere, sed aliàs ad hos scribemus, & spero aliquando illos id sua facturos sponte, etiam si nullus moneam.

Quibus non fuerit adhuc vel de domino, vel domo prospectum, ij tantisper alantur aliquo in loco de elemosynis: sed ne cessent interea, ne per otium discant desidiam: in eadem domo detur prandium aut cœna viatoribus sanis, & viaticuli nonnihil, quātum sat erit vsq; ad proximā urbem, qua est illorum iter.

In hospitalibus qui validi sunt, & illic hærent tanquam fuci fruētes alienis sudoribus, exeant, & ad opus mittantur: nisi iure aliquo illic eos manere oporteat, velut gentilitio, vt quibus hoc munus relictum

30 est beneficio suorum maiorum, aut qui de facultatibus suis illi domui impartiti fuerint.

Tum cogantur ibi laborare, ut fructus operis sit cōmunis: si quis alius illic sanus & valēs charitate domus & veterum sodalium, idem sibi permitti rogauerit, fiat ei remanēdi copia eadem lege. Ex bonis olim in eiusmodi vsus collatis nemini delitiari liceat.

Nam sunt qui ex ministris facti sunt domini: & mulieres mulieres delicate vinētes cultu splendido, in origine ministrae pij operis ad ministrandum ascitæ, nunc exclusis pauperibus, aut maligne habitis superbe dominae: adimatur hoc eis ne ex substantia exilium pauperum pinguescant: agant, propter quod illuc venerunt. intentæ sint ministerio infirmorum, similes viduis illis ecclesie nascentis, quas tantopere laudat apostoli. quod supererit temporis orent, legant, neant, texant, occupatæ sint bono aliquo & honesto opere, quod etiam ditissimis ac nobilissimis matronis Hieronymus præcipit. Nec cæcos patiar otiosos vel sedere, vel obambulare, sunt permulta in quibus se exerceant, alij ad literas sunt idonei, studeant: in nonnullis horum progressus videmus eruditionis haud pœnitendos: alij ad artem musicā, cantent, pulsent fides, inflent tibias: alij vertant trusatiles molas, alij trahant torcularia, alij agitent folles in ferrarijs officinis, capsulas, cistellas, canistella, caneolas scimus cæcos componere: cæcæ nent & filum conglomerant: nolint modo desiderare, nec opus refugiant: facile in quo sint occupati, inuenient. Segnities & socordia in caussa est, cur ne-

gent se quicquam posse, non corporis vitium. infirmis quoq; & senibus suggeratur lenia, pro ætate & valetudine, quæ operentur: nemo tam est inualidus, cui omnino vires defint alicui rei agenda: ita fiet, vt cogitationes & prani affectus animi, qui otiosis subnascuntur, occupatis & operi intentis cohibeantur.

Repurgatis eiusmodi hospitalium sanguisugis, expensis & annuis redditibus, & præsentibus & numerata pecunia, considerentur vires vniuscuiusq; hospitalis, donaria & supernacua ornamenta incûda pueris aut auaris magis quàm pijs vtilia distrabantur.

Tunc mittantur ad vnumquodq; eorum ex agris mendicis quot satis esse videbuntur: modo ne victus tam restet eis arctus, vt vix sedet dimidiâ famem: quod providendû in primis est agris vel corpore, vel animo: nam isti egrescunt magis inopia alimenti. Sed delitiæ absint, vnde possent facile male assuefieri.

Et quia de mente captis locus admonuit, **Quum Insani.** nihil sit in mûdo excellentius quàm homo, nec in homine quàm ipsa mens, præcipua danda est opera, vt hæc valeat: summumq; hoc beneficium cêsendum est, si aliorum mentes vel ad sanitatē reduxerimus, vel conseruauerimus in sanitate atq; constãtia. Ergo adducto ad hospitale homine mentis emotæ, principio perspicendum est, vtrum naturalis sit, an fortuita insania: sit sanitatis spes, an penitus desperata. dolendum tanto humani animi rei præstantissimæ incommodo, & ante omnia sic habendus, ne augeatur ei, aut alatur amentia: quod fit furiosis irrisione, laceffitû,

irritatione: fatuis assensu & comprobatione eorū, quæ stulte seu dixerint, seu egerint, atq; incitatione vt ridicule magis desipiant: tanquam subditis fomentis insulsiatati atque stultitiæ. Quid potest dici inhumanius, quàm dementare aliquem, vt risum captes? & ludos tibi de tanto hominis malo facias? Adhibeatur congrua singulis remedia: alijs opus sunt fomenta, & ratio victus, alijs mitis tractatio & comis, vt tanquam feræ sensim mansuescant, alijs institutio: erunt qui coertione & vinculis egebunt, sed ita his vtendum, ne illi magis per hæc efferentur. omnino quoad eius fieri possit, tranquillitas in eorum animos inuehenda: vnde facile iudicium redit, ac sanitas mētis.

Si non omnes inualidos mendicos hospitalia ceperint, constituenda domus vna aut plures, quot sufficient illic includendi. conducendus medicus, & pharmacopola & ministri ac ministræ: sic fiet, quod à natura, & ijs qui naues fabricant, vt sordes vnum in locum conferantur, ne reliquo noceant corpori, proinde qui tetro, aut contagioso tenentur morbo, seorsum cubent, & sumant cibum, ne ad alios serpat fastidium, aut infectio, vt nunquam sit morborum finis.

Quum quis conualuerit, eodem modo habendus, quo reliqui valentes: mittendus ad opus: nisi pietate quadam malit arte sua alijs illic prodesse.

Egenis, qui domi se continēt, suppeditandum opus de publicis illis, aut hospitalibus: nec à ciuibus deerit: & si necessitates suas approbarint maiores, q̄ vt satis sit, quod redit ex labore, addendum quantum

videbitur sufficere.

Necessitates pauperum humane atque affabiliter quaestores examinent, nihil detur sinisteris interpretationibus: ferocia ne utatur, nisi si necessariam censuerint aduersus refractarios & detrectatores publici imperij.

Sanciatur haec lex. Si quis rogarit, aut gratiam, vel Lex. authoritatem suam interposuerit, quo alicui detur pecunia necessitatis nomine, ne impetret: & multa esto, quae senatui videbitur. Tantum liceat admonere, esse, qui indigeat: reliqua praefecti eleemosynarum, aut quos senatus assignarit, cognoscant: fiatque eleemosyna, prout flagitabit necessitas. Ne quando in posterum locupletes homines aeri suo parcentes de fortunis pauperum postulent ministris, familiaribus, affinibus, necessarijs suis erogari, quod eripiaturs ijs, qui maxime indigent: & incipiat gratia egestates excludere, quod in hospitalibus videmus contigisse.

CURA PVERORVM.

PVeri expositi habent hospitale, ubi nutriantur: quibus sunt certae matres, eos ipsae usque ad sextum annum enutriant: postea transferantur ad publicam scholam, in qua literas, & mores discant, ibi alantur.

Huic scholae praesint viri, quantum fieri poterit, urbane ac ingenue educati, qui mores suos in rudem scholam transfundant. Nam pauperum filijs a nulla re est maius periculum, quam a vili, & sordida, & in- Civilise- civili educatione: in eiusmodi magistris accersendis, ducatio.

magistratus ne sumptibus parcant: magnâ rem præstabunt civitati, cui præsent, exigua expensa.

Sobrie discant vivere, sed munde, ac pure, & esse contenti parvo, ab omnibus arceantur voluptatibus: nec delitijs, aut ingluvie consuescant: neq; gula sint mancipati, cui quum deest, quod ex libito suppeditetur, discusso pudore omni, mendicant: quod videmus à quibusdam fieri, simul primum deest, vel sinapis, aut quid simile.

Nec solû discant legere, & scribere, sed in primis pietatem Christianam, & rectas opiniones de rebus.

Puella.

Idem dictum sit mihi de puellarum schola, in qua tradantur prima literarum rudimenta: & si qua est literis idonea & dedita, sinatur aliquanto progredi longius, modo spectent omnia ad meliores mores, discant rectas opiniones, & pietatem: tum nere, suere, texere, acu pingere, peritiam culinæ, & rei familiaris, modestiam, sobrietatem, comitatem, pudorem, & primum omnium tueri castitatem, persuase hoc esse vnicum fœminarum bonum.

Postea ex pueris aptissimi quiq; ad literas retineantur in schola, futuri aliorum magistri, & seminarium deinceps sacerdotum: reliqui transeant ad opificia, vt cuiusque fuerit animi pronitas.

CENSORES ET CENSURA.

Creentur ex senatu per singulos annos cēsores bini grauissimi viri, & probitate spectatissima: qui in vitam & mores pauperum inquirant, puero- rum, iuuenum senum: pueri quid agant, quid profi-

ciant, quibus sint moribus, qua indole, qua spe, & si quid peccent, quorum culpa: omnia corrigantur.

Iuvenes & senes an iuxta leges de se latas vivant: in vetulas accuratissime inquirent, primarias artifices lenocinij & veneficij. Quàm omnes parce & sobrie vitam degant. Castigentur, qui ludos aleatorios, qui vinarias, aut ceruisiarias tabernas frequentant, si non prosit vna atque altera obiurgatio animaduertatur in eos.

Pœna statuenda, vt in vnaquaq; ciuitate visum fuerit ijs, qui in ea plurimum pollent prudentia: non enim eadem omnibus locis, aut temporibus congruunt: & alij alijs magis mouentur.

Diligenter cauendum à fraude hominum otiosorum & segnium, ne fallant.

Vellem etiam vt iidem censes de iuuentute & filijs diuitum cognoscerent: esset hoc ciuitati vtillissimum, si cogèrent eos rationem magistratibus tantquam patribus reddere, quemadmodum, quibus artibus, atque occupationibus tempus dispensent: maior esset eleemosyna hæc quàm multa florenorum millia egenis erogare. Erat hoc olim cēforia dignitate apud Romanos, & Areopagitica apud Athenienses pronisum, sed obsolescente integritate veterum morum, à Iustiniano Cesare renouatum est in collatione de quæstore: qua iubetur, vt de omnibus, tam sacris, quàm profanis personis, quacunq; conditione, & fortuna inquiretur: qui sint, vnde venerint, qua de causa. Eadem lex neminem patitur otiosum degere.

Cēfores
iuuentu-
tis.

IOAN. LODOVICI VIVIS DE
DE PECVNIA QVAE HIS
sumptibus sufficiat.

Belle quidem tu hæc, dicit aliquis, sed vnde facultates ad ea omnia? ego vero tantum abest, vt defuturas credam, vt etiam superfuturas liquido videam: non modo vt quotidianis illis necessitatibus, sed etiam extraordinarijs subueniri queat: cuiusmodi passim in singulis ciuitatibus permulte accidunt.

Ecclesie pecunias. Olim quidẽ quum adhuc ferueret sanguis **CHRISTIANIS.** **S**T I, omnes proiiciebant opes suas ad pedes apostolorum, vt ipsi iuxta necessitates vniuscuiusq; distribuerent: eam curam deinceps repudiarunt apostoli, tanquam se indignam: quippe decebat magis eos concionari, docere euangelium, quàm pecunijs vel corrigendis, vel erogandis occupari. Itaq; id munus diuini mandatum, ne isti quidem retinuerunt diu: tantum erat studium docendi, euehendi pietatem, properrandi ad æterna illa bona per pulchram mortẽ. Itaq; de collectitia pecunia prophani ex Christianismo egenis suppeditabant quod cuiq; erat opus. Gliscente vero Christiano populo, multis admissis non admodum probis, coeptum est ab aliquibus administrari negotium haud bona fide. Episcopi & sacerdotes charitate pauperum opes illas ad subleuandos inopes collatas iterum in suam curam receperunt. Nihil enim eo tempore non credebatur episcopis viris probitatis ac fidei exploratæ & percognitæ. Quam rem Ioannes Chrysostomus quodam loco refert. Postmodum vero refrixit magis ac magis ferox ille cruoris **CHRISTIANIS.**

In act. apostolorum.

S T I, & spiritus domini communicatus est paucioribus, cœpit ecclesia mundum æmulari: & cum eo pompa, fastu, luxu, certare. Iam Hieronymus cōqueritur præfides prouinciarum lautius in monasterio cœnare, quàm in palatio: ad eos sumptus opus erat grandi pecunia. Ita quod pauperum fuerat, in rem & facultates suas episcopi & presbyteri verterunt. Vtinam tangeret eos spiritus dei, & ad memoriam reducerent, vnde habent, à quibus data, qua mente: & recordarentur, se ex substantia impotentium potentes esse: & quod illis inuitis fieri non licet, fieret illis volentibus, ac libentibus, etiam præbentibus se capita, & duces ad rem præclarissimam, imitati diuini Exuperantium, & alios sanctos episcopos. Eorum munus est docere, consolari, corrigere, quantum ad animos: tum corpora sanare: quod facerent si tam **C H R I S T O** fiderēt, quàm volunt alios fidere ad sua comoda. Sed hoc cōmune est malum: vnusquisq; nostrū bonitatis, quam ipse non præstat, seuerus est ab alio exactor. Egenis de suo etiam minimo succurrere, Pauli exemplo: in summa perfectissimum esse in charitate vt omnia omnibus fiat, nec humilitatē despiciat, quin ad eam se demittat, vt profit: nec altitudini cedat per verbū **C H R I S T I**, vt ædificet. Hi, & abbates, & alij ecclesiastici præfecti, si vellent maximam egenorū partem subleuarent magnitudine prouentū. Si nolunt, **C H R I S T V S** erit vindex: vitandus semper tumultus, & civilis discordia maius malum, quàm sit pauperum pecunias detineri: nec

enim vlla quamlibet ingens pecunia debet esse Christianis tanti, vt propter illam arma induantur: omnino seruiendū est publicæ trāquillitati, quā CHRI

I. Tim. 2 STVS præcepit: & Paulus magistrum secutus. Nec pauperes id debent optare, vt tumultus in ciuitate vllus existat, quo sit ipsis prospectum: quum eos deceat esse mortuos seculo, incumbentes noctes & dies in cogitationem finis peregrinationis huius ad portū

Luce. 16 & patriam illam in qua audiāt, Lazarus recepit mala in vita sua, ideo nunc recreatur & reficitur.

Ergo proventus hospitalium annui, redigantur ad summam, nec dubium, quin attributo opere, quod agant, quibus adsint vires non solum eis, qui in hospitalibus viuunt, reditus sufficient, sed etiam impartiri ex eis poterit externis. Nam opes hospitalium in vnoquoque oppido dicuntur mihi esse tantæ, vt si recte dispensentur, abunde sit subueniendis omnibus ciuium necessitatibus & ordinarijs, & subitis, ac extraordinarijs.

Hospitalia ditia tenuioribus impartiant de superfluo suo. quòd si nec tenuiora indigeant, dentur supercharitas uacua illa egenis occultis. Nec solū charitas CHRI
omnia cō STI sic per vniuersam sese ciuitatem diffundat, vt
plecti- totam eam velut domū quandam efficiat concordem,
tur. & bene inter se consentientem, ac vnumquenq; omnibus amicū, sed etiam foras exeat, & totum Christianum orbem complectatur: fiatq; quod inter apo-
Acto. 4. stolos fuisse legimus: multitudinis credentiū erat cor vnum & anima vna: nec quisquam eorum, quæ possi-

debat, aliquid suum esse dicebat. Verum erant illis omnia communia: nec quisquam egens erat inter illos. Itaque & hospitalia locupletia & viri opulenti, quum iam in suis ciuitatibus deessent, cum quibus copias suas communicarent, equum esset, ut ad vicinas, ut ad longinquas etiam mitterent, ubi indigentia essent maiores: hoc est vere Christianis faciendum.

Hospitalibus singulis bini suffragijs senatus assignentur curatores viri spectati, & in quibus multum valeat respectus dei: hi quotannis rationem reddant senatui administrationis suae: si placeat fides, continetur eis munus: sin aliter, creentur noui.

Tum vnusquisque moriens, aliquid pro facultatibus solet legare pauperibus: exhortandus est, ut pompae funeris inbeat detrahi, quod egenis proffit, hoc gratius apud dominum funus, nec ad homines inglorium, sed migraturis à vita nulla debet esse gloriae cura, vel laudis, nisi à deo.

Et in funere visceratio praebetur, & distribuitur panis, addita pecunia, aut alijs rebus per tesseram, quam quidem conuenit esse liberam in primis exequijs, & post annum vertentem ijs qui res defuncti curant.

Deinceps ecclesiae relicta cognoscant praefecti elemosynis quemadmodum distribuatur: ne illis detur, qui minime egent.

Si haec omnia non sufficiunt, proponantur arculae in tribus aut quatuor praecipuis templis oppidi, & in quibus sit maxima frequentia: in quas quisque quantum suaserit deuotio, iniiciat: nemo erit, qui non malit de-

cem stuferos illic collocare, quæ in mendicis circumuagantibus minutas duas, sed nec singulis hebdomadibus proponantur arculæ, nisi quum indigentia compellet.

Presides Hisce arculis præsent bini honesti ac probi viri, **elemosynæ.** non tam diuites, quam quòd in eiusmodi muneribus ante omnia spectandû est, animo minime rapaci, vel sordido, electi à senatu.

Nec colligatur, quâ tum poterit: sed quantum sufficiet in singulas hebdomades. ad summum plus paulo, ne illi assuescant grandem pecuniam tractare: ne idem eis contingat, quod quibusdam ex ijs, quibus demandatur cura hospitalium: quid hic fiat nescio, nec scrutor studijs meis intentus. Sed in Hispania fando de maioribus natu audiebam, esse multos, qui censibus hospitalium domos suas in immensum auxissent: dum se ac suos pro pauperibus alerent: ædes suas frequentes familia facerent, hospitalia pauperibus infrequentia: hæc ex opportunitate promptæ pecuniæ tam numerosæ.

Reditus Quocirca nec reditus posthac emanantur pauperibus: nam hoc prætextu pecunia apud rectores hospitalis detinetur, & interea dum reditui colligitur pecunia, dum asseruatur: quoad emere liceat, pauper fame & miseria contabescit, ac perit.

Quòd si magnus pecuniæ numerus apud eos sit, qui elemosynis publicitus præsent: detrahatur, vt paulo ante dixi: quod & mittatur indigentioribus locis. Nam ingens pecuniæ vis ita cupiditatem sui auget, vt eam tractantes agrius ferant quicquam ex illa

impartiri, quàm de modica summa. Necessaria vero Pecunia afferuetur penes senatum iureiurando & diris atque necessa-
 imprecationibus consecrata, ne in alium vsum ver-
 tatur: & expendatur ad primam occasionem, ne mos
 sit quicquam habere diu reconditum. Nunquam enim
 deerunt qui indigeant, iuxta prædicationem domini.
 Pauperes semper habebitis vobiscum.

Providendū ne aliquādo sacerdotes obtētū pieta-
 tis, & missarū, vertāt pecuniam in rem suam: ij præ-
 sertim quibus satis est prospectū, nec egent pluribus.

Si quando non suffecerint eleemosynæ, adeantur lo-
 cupletes viri, & rogētur, vt adiuent pauperes, quos
 sic deus commendauit, vt saltem nutrent, quod sit
 opus: idq; eis postea, si ita velint, abundante magis
 eleemosyna, bona fide representetur.

Tum ciuitas ipsa detrahat aliquid publicis sum-
 ptibus: velut solennibus epulis, xenijs, lautitijs, con-
 giarijs, annuis ludis, & pompis, quæ omnia ad volu-
 ptatem, aut superbiam, aut ambitionem faciunt. Nec
 dubito, quin princeps æquo animo seu verius leto ac-
 ciperet minore apparatu excipi se, modo sciret, quos
 in vsus expēderetur ea pecunia, quæ profundi in eius
 aduentū sit moris. Quòd si non boni consuleret, profe-
 cto pueriliter esset ac stulte ambitiosus vel ineptus.
 Sin vero ciuitas hoc nolit facere, certe nutret, quod
 postmodum recipiat maiore eleemosynarum pronen-
 tu: omnino eleemosyna libera sit, quemadmodum Pau-
 lus inquit: Vnusquisque sicut destinauit in corde suo 2. cori. 9
 non ex tristitia, aut ex necessitate: nemo enim cogen

us est benefacere, alioqui nomen hoc perit.

Deo soli
fidendū. Hæc omnia indubie etiam redundabunt. Verum in
tam pio negotio non sunt humanæ vires expenden-
dæ, sed solum diuinis confidendum: aderit dei beni-
gnitas sanctis conatibus: hæc multiplicabit, & diuiti-
bus ea, ex quibus eleemosynas largiuntur, & paupe-
ribus, eleemosynas verecunde petitas, pie acceptas,
sobrie distributas: omnibus enim prospicit dominus,
cuius est terra & plenitudo eius: ille abundanter cre-
at omnia ad vsus nostros. tantum à nobis reposcit
promptam & veram voluntatē, & affectum pro tam
immensis beneficijs gratum.

Exemplis declaratum hominibus est quampluri-
mis, cœptum esse à quibusdam sanctum opus cum non-
nulla eorum solitudine ac etiam desperatione, non
suffecturas facultates virēsque quæ in id essent pro-
uisæ. Sed opere procedente, ita rem esse auctam, vt
ijdem illi qui negotio præfuisent, cogerentur admi-
rari, per quosnam occultos meatus incrementa illa ef-
fent submissa. Experimentū vnum pro innumeris ex
vestra pauperum puerorum schola sumite, quam an-
nos abhinc decem ijs initijs inchoaueratis, vt duode-
niginti duntaxat pueri illic sustentarētur, & subue-
rebamini, ne non suppeteret, vnde possētis institutū
hoc tueri, nunc centum plus minus sustentantur, af-
fluentibus facultatibus, vt supersint etiam pluribus
alendis, & quum extraordinarij superveniunt, non
desit, quod edant. Scilicet largitate dei vniuersa su-
sistentantur, aluntur, viuunt, consistunt, non opibus,

non ope propria, non consilijs humanis. Quocirca in pijs rebus aggrēdiēdis nefas est considerare quid possis: sed quantum fidas ei, qui potest omnia.

Pauperes ipsi, qui non laborant, discant non multa habere in longum tempus prouisa, vnde crescit securitas, minuitur erga deū fiducia: non humanis præsidijs fidant, sed CHRISTO solo, qui adhortatus est nos, vt curam alendi nostri ad se & patrem suum remittamus, qui ea pascit ac vestit, quæ nec serunt, Matt. 6 nec metunt, neq; texunt, neq; nent. Agant velut angelicam quandam vitam puris ac moderatis animis intenti precibus, pro se primum, hinc pro salute eorum, à quibus fuerint adiuti, vt dominus IESVS dignetur eis retribuere centuplum illud in illis sempiternis bonis.

DE IIS, QUI VEL SVBITA

aliqua vel occulta necessitate vrgentur.

Nec succurrendum modo pauperibus, qui ijs carent, quæ in diem ad vitam pertinent, sed illis etiam, quibus subitus aliquis casus ingruit, velut captiuitas in bello, carcer ob debita, incendium, naufragium, eluuiēs, multa morborum genera: deniq; innumera fortuita, quæ honestas affligunt domos: his accedunt puellæ tennes, quas sepe numero inopia ad abutendum pudore adigit. Enimvero ferendum non est in ciuitate non dicam Christiana, sed nec gentilitia, modo humano viuatur more, quum alij ita diffluant opibus, vt aliquot aureorum millia in sepulchrum, aut turrim, aut vanū ædificium, aut epulum,

f. iiii.

aut munus publicum effundant, propter quinquaginta, aut centum florenos periclitari pudicitiam virginis, salutem & vitam honesti hominis, virum cogi deserere vxorem & paruos liberos. Tum & captini redimendi: quod etiam inter præclara beneficia à veteribus philosophis numeratum est: vt Aristotele, Cicerone, ac alijs. Sed prima habēda eorū ratio, qui duram seruitutē apud hostes perferūt, quales sūt Christiani in potestate Agarenorum: qui quotidie de defectione à fide periclitantur, hinc negotiatorū, & quū inermes peruenerunt in manus hostiū, armatis enim vltima debetur miseratio: qui alijs caussa sunt tot malorum, ex clausis carcere primi sint illi, qui casu magis, q̄ sua culpa deuenerūt in paupertatem, vt soluen- do non sint: hinc qui diutine detenti sunt in custodia.

Eius vero qui aliquādo felix fuerit, nec turpi sua culpa factus sit miser, vehementer miserendum, siue admonitu communis sortis, & tanquam exempli cuiusdam aliorum, siue quòd is duriozem experitur miseriam, cui aliquis remanet felicitatis sensus.

34 Nec expectandum, dum ingenue educati necessitates suas exponant: diligēter sunt subodorandæ, & eis clam succurrendum. quod quum alios permultos fecisse memoria proditum est, tum Archesilaum, qui puluino dormientis amici, & pauperis, & ægri, & vtrunque præ verecundia dissimulantis, grandem auri summam supposuit, vt experrectus inueniret, quo inuaretur, sine damno verecundiæ: videlicet prouidendum est, ne pudice ac liberaliter instituti, dum beneficio in-

uantur, suffundantur pudore, qui illis esse grauior so-
let, quàm beneficium, vel vtile, vel gratum.

Iidem illis quibus parœciarũ curam delegauimus,
occultas istas necessitates inuestigabunt: & ad sena-
tum ac locupletes homines perferent tacitis nomini-
bus, quousq; subuenietur. nam præstabit illis ipsis in-
digentibus coràm benefieri: tum vt sciât, quibus sint
habitura gratiam, nec vlla sit vtrinq; suspicio tan-
quam ij per quos sit datum, aliquid de munere inter-
uerterint. Nisi tanta sit egeni dignitas, vt in illud
pudoris discrimen adduci non debeat.

Ergo subijciet quispiam, si his quoq; succurrendũ, Benefa-
nullus erit finis dandi? Ecquid potest cogitari bea- cere bea-
tius, quàm nullum esse benefaciendi modum? rem a- tissimum
trocem dixisti, putabam te conquesturum, de futuros
aliquãdo, in quos sis misericors: debes quidem optare
aliorum causa, nequis sit, qui aliena ope indigeat, tua
verò vt nunquam desit tibi materia tanti lucri, quo
æterna pro perituris, & ijs quæ varijs sunt casibus
obnoxia, commutes.

Hæc quidem videntur mihi hac occasione rerum Modera-
facienda: fortassis non expediet omnia sic vt à nobis tio dicto-
prescripta sunt, in quaq; ciuitate, & omni tempore rum.
seruari: id prudentes ex vnoquoque populo viderint,
& suæ ciuitati pietate patriæ recte consulant: finem
certe, & mentem, & scopum eundem præstitui, semper
vt antumo & omni loco expediet ac oportebit. Quòd
si non omnia eodem conducet agi tempore, quòd rece-
pta cõsuetudo fortassis nonationi obstabit, licebit vti

arte, & initio faciliora induci, deinceps sensim, quæ
difficiliora existimabuntur. Nihil est tam probe in-
stitutum, quod omni & loco, & tempori congruat, id-
circo præsto erit prudentia quæ prospiciat singulis.
Seditio in primis denitetur acerba pestis civitatis.

DE IIS, QUI NOVAS HAS
constitutiones improbabant.

ET quamvis virtus ipsa pulcherrima sit ex se-
se, atque expetenda: habet tamen non paucos ho-
stes, qui specie ac probitate illius vehementer offen-
duntur, tum quod moribus ac delictis ipsorum aspe-
ra & infensa est, sic mundus pugnavit semper & pu-
gnabit cum lege CHRISTI, cuius fulgorem te-
nebræ illæ & vitiosi oculi ferre ac perpeti non possunt.
Ita in proposito negotio, etsi, quemadmodum quivis
modo non iniquus censor, facile iudicabit, eò spectent
omnia, ut subveniatur necessitatibus hominum, suble-
ventur miseri: tamen in tanta humanitate ac bene-
ficientia, non deerunt, qui vel calumnientur aliquid,
vel certe moleste ferant. Quidam enim quum nihil
audiunt aliud, quàm tolli pauperes, existimant pelli
eos, clamant inhumanum factum, miseros homines
sic eijci: quasi vero nos expellamus, aut id agamus,
ut sint miseres: non hæc nostra est mens, sed ut
eximantur è miseria, è luctu & calamitate illa sua
perpetua: ut habeantur pro hominibus, & digni sint
misericordia. Sunt qui volunt theologi videri, idcirco
aliquid ex euāgelio adducunt: nihil interest quam ad
rem, prædixisse CHRISTVM dominum & deum

IOAN. I 5

matt. 26

nostrum. Pauperes semper habebitis vobiscum: quid
 iam? num non etiam prædixit futura scādala? & Pau **Matt. 18**
 lus fore hæreses: ne subueniamus igitur pauperibus, **1. Cori. 2**
 nec offendicula vitemus, nec resistamus hæresibus,
 ne illi mētiti videantur. Dij meliora. Non prædixit
 CHRISTVS pauperes semper nobiscum futuros,
 quòd id ipse vellet: nec scandala euentura, quòd ei
 placerent. Quippe nihil commendauit nobis accura-
 tius, quàm auxilium inopum: & illum execratur, qui **Matt. 18**
 offensionem causam præbuerit. Sed quia & imbecillita-
 tatem nostram nouerat, qua ad paupertatem deuol-
 uimur: & malitiam, qua non statim lapsum erigimus:
 sed iacere & contabescere patimur, idcirco pauperes
 semper nos habituros prænūtiat: eadem causa de of-
 fensionibus, & de hæresibus Paulus, quas ex corrupta
 hominum natura multisq; contemerata vitijs nasci-
 turas sciebat: & tamen eundem obuiam voluit, quum
 exorirentur, vt ad Titum, potens sit episcopus do-
 ctrina sana: & eos qui cōtra dicūt arguere. Ergo istis
 prædictionibus non sic iubet nos CHRISTVS a-
 gere, sed sic videt aēturos. Ita & hæc nostra consilia
 non tollunt pauperes, sed subleuant: non impediunt,
 quo minus aliquis sit pauper, sed ne diu sit: porrecta
 ilico manu, vt assurgat. Vellē in totū efficere posse-
 mus, ne vlli essent in hac ciuitate pauperes, non me-
 tuerem periculum, ne falsum CHRISTVS di-
 xisse putaretur, essent abunde multi in alijs. Nec so- **Pauper**
 lum pauperes sunt qui carent pecunia, sed quicumq; quis,
 vel viribus corporis, vel sanitate, vel ingenio, & in-

dicio, sicut à nobis initio operis explicatum est. Adde quòd nec minus dicendus est pauper etiam pecunia, cui vel in hospitali, vel in casula sua tennis victus suggeritur, non ipsius vel industria, vel opere questus, sed alieno prorsum beneficio. Iam vero vtri faciunt inhumanius, qui pauperes in illis suis sordibus, squalore, vitijs, flagitijs, impudentia, impudicitia, ignorantia, demētia, calamitate, miseria volunt computrescere, an qui viam excogitant, qua eos illinc ereptos ad civiliorem, & puriorem, & sapientiore[m] vitam traducant, cum tanto lucro tot hominum inutilium ac perditorum? Itaq; agimus nos, sicut ars medica, quæ non adimit morbos hominum generi, sed quoad eius fieri potest, sanat. Vtinam lex CHRISTI in animis & pectoribus nostris valeret: utiq; efficacior esset, quàm medicinæ cognitio: perficeret hæc, ne ulli essent inter nos pauperes: sicut nec fuerunt nascente ecclesia, quemadmodum narratur à Luca in Actis apostolorum: nec essent scandala, nec hereses: sed quia prægravabūt nostra scelera: & homines non tam corde & actionibus vite Christianum nomen profiterentur, quàm ore: idcirco nunquam pauperes, offensiones, hereses deerunt. Erunt fortasse nonnulli, cuiusmodi in publicis consilijs esse solēt: qui quo habeantur sapientiores, magnamq; ex ea opinione auctoritatem sibi concilient, nihil probant, nisi quod à se sit profectum. Hi male profecto sentiunt non solum de hominibus, sed etiam de deo ipso, qui vel credūt, vel alijs volunt esse persuasum illum in alijs suis partu-

bus effœtum, in ipsis effudisse vires omnes ingenij, iudicij, prudentiæ, eiusmodi Iob irridens inquit, Ergo vos estis soli homines: & vobiscum morietur sapientia? Equidem haud abnuerim esse aliquos, qui tantum ingenio & dexteritate atq; acrimonia quadam iudicij valent, vt cogitando & meditando extundant, quæ fere nullus alius: sed propterea existimare optimû, quòd ex te natum, id vero hominis est nimium arrogantis, etiam sicut Terentius dicit, imperiti: qui nihil nisi quod ipse faciat, recte factum indicet. Sed duo genera hominum existimo habituros nos infensissima: alterum ex his ipsis ad quos vniversus benignitatis huius fructus peruēturus est: alterum eorum, qui administratione pecuniarum submoentur. Sunt enim qui consuefacti sordibus & obscœna illa sua miseria educi se ex ea ferant ægerrime detenti dulcedine quadam inertis desidiæ: dum agere, laborare, industrios & frugales esse grauius morte ducunt. O dura in his conditio benefaciendi, quum hominû flagitia beneficium in iniuriam conuertant. Quid odiosius, quàm beneficium superbe accipere tanquã si ledaris? & damnum interpretari? hoc vitium simillimum est illi Iudæorû, qui authorem vitæ quòd benefaceret, iuuaret, sanitatem, salutem, lucem afferret, persecuti sunt morte & ignominia affecerunt pro effusissima beneficentia in omnes, quotquot vti vellent: sed vt illi superbia, arrogantia, ambitione, auaritia immergi contumeliam arbitrabantur ab his tam sæuis dominis liberari: sic isti sordibus, pædore, impudētia, desidia, flagitijs obru

ti in seruitutem se pertrahi existimabunt, si in meliorem conditionem euehantur. Verum CHRISTVM ipsum emulabimur, quem à benefaciendo ingratitude eorum non deterruit, qui accipiebant utilitates: nec considerandum, quid velit quis accipere, sed quid debeat: non quid ipsi placeat, sed quid expediat: agnoscent beneficium, quum redierit melior mens. Tunc dicent, Senatus Brugensis nos seruauit inuitos: quibus si indulgeatis, & obsecundetis eorum desiderijs si quando vel ad temporis punctum oculos ac mentem recipiant, dicent indubie, Senatus nos amando occidit, quod de patre queritur vnusquisque filius nimis indulgenter habitus: tum oderunt eos, à quibus in perniciem suam adiuti sunt. Sed ne sit ita, faciamus quod prudentes medici in furentes ægros: quod sapientes patres in prauos liberos, vt commoda illorum adiuuemus repugnantium & reclamantium. Denique reipublicæ officium est, sollicitum non esse quid vnus aut alter, aut certe pauci de legibus & administratione sentiant, modo totius ciuitatis corpori in commune sit consultum. Leges enim etiam malis utiles sunt, vel vt corrigantur, vel ne diu malefaciant. At vero qui pecunias pauperum tractabant, eripi sibi id munus moleste ferent, verba grandia, quæ angende atrocitatis causa conquiruntur, hæc & eiusmodi, esse solent. Non esse attingenda tot annorum approbatione confirmata: periculosum esse mores nouari, statuta conditorum non mutanda, ruitura protinus omnia. Quibus nos opponemus primum quæ prauis mores

Leges v.
tiles.

Mores.

confirmarunt, cur non infirment boni? In illam por-
 rò disputationem descendere non audebunt, vtrum
 præstet, quod nos conamur inducere, an quod ipsi re-
 tinere? Iam si nihil est mutandum, cur ipsi primos à
 conditoribus relictos mores paulatim adeo immuta-
 runt: vt hos pugnare cum illis appareat. Evoluantur
 acta, interrogetur senum memoria, reperietur quan-
 tum hæc administrandi ratio ab illa distet, quæ erat
 nouo opere, vinete adhuc conditore, aut paulum an-
 te vita functo. Nos hic eos tenemus medios. Nolumus
 mutari primam institutionem, non patimur institu-
 toris voluntatem irritam fieri, quæ in testamento om-
 ni prima, imò sola spectatur. De prima constitutione
 constat ex actis & memoria multorum. At de volun-
 tate, quis non videt viros illos pecunias & annuos re-
 ditus legasse: quibus non explerentur diuites, sed su-
 stentarentur pauperes, oraturi pro anima defuncti, vt
 à peccatis vitæ soluta & pura in sedes illas caelestes
 à deo recipiatur. Quòd si multum isti in contrarium
 tendant, nimirum manifesti fient, suam se rem atq;
 utilitatem tueri, non pauperum: quum nos pauperum
 curam susceperimus, & tamen ipsi aduersantur: quid
 tandem spectant? si se, auaritiæ conuincuntur, & de-
 clarant sibi illa administrasse, non pauperibus. Nec
 auaritia hæc turpis tantum est, sed perniciosa & de-
 testanda. Nam quum eripere aliquid diuiti crimen sit,
 quantum nefas indicabitur pauperi subtrahere? in
 furto enim diuiti auferitur pecunia, pauperi vita: sin
 respiciunt pauperes, senatus vult illis prolixius sub-

ueniri: an eorum interest per quos fiat, modo fiat? & quidē rectissime: sicut de senatu fidei iam olim perspectissima confidendum est. Prædicetur CHRIS-
 TVS, inquit Paulus, quo modo mea nihil refert: prædicetur modo. At per se id vellent fieri: si deum intuentur, voluntate satisfaciunt: sin homines, ambitio deprehensa est, an etiam queri audebunt, quòd vos eorū, vel ambitionis, vel auaritiæ ministros vos ipsos non præbetis? aut tacite non obsequimini. Prætereò cætera, quæ hoc loco possent dici, si quis eorum
 37 per tot annos administrationem excuteret: sed camarinam hanc non attingam: nec agitabo cœnum istud. Neque vero exiguum illis erit decus non restituisse, non mordicus retinuisse creditam & depositam apud se pecuniam, fauisse miserorum negotio, & se adiunxisse consensui ciuitatis, & tam esse amicos publici decoris, vt illud suum quoq; priuatum esse ducant.

NIHIL DEBERE OBSISTERE,
 quo minus hæc quæ diximus, fiant.

Multa sunt à gentilibus in omni genere virtutis quum dicta præclare, tum facta graui-
 ter & cum dignitate: sed nihil tam constanter, tam fortiter, tam imitatione dignum, quàm quum sic viscere
 Patrie charitas affixa hæreret, vt rumores, iniquas interpretationes, maledicta, conuitia suorum æquis animis exciperent ac perferrent, nec propter illa vel pilo dimouerentur à suscepto consilio patriæ iuandæ, quum ea consilia ipsi reprehenderent, & damnarent qui potif-

simum iuuabantur: in hoc numero præcipui sunt, Mil-
 tiades, Themistocles, Scipio, sed in primis duo, Epami- 38
 nidas Thebanus, & Q. Fabius Maximus Rome: qui
 quum Hannibalem cerneret non vi, sed mora posse
 frangi, cunctando bellum traherat, id solum ad victo-
 riam salutare intelligens: hoc eius factum multi otio-
 si, aut callide pugnaces homines ita criminati sunt,
 tanquam vel pactione cum Hannibale id ageret, vel
 ambitione, vt diutius esset in imperio & summo ma-
 gistratu, vel ignauia & metu, vt tentarint imperium
 Fabio abrogare: certe illi dictatori Minutius magi-
 ster equitum inssu populi equatus est, quod nunquam
 fando fuerat auditum. Senex inuictus à calumnia &
 stultitia suorum, perstitit in incepto, & salutem po-
 pulo suo attulit: quem Hannibal indubie cepisset, ni-
 si artes obstitissent Q. Fabij. Enētus declarauit, quā-
 to vir ille esset animo, qua prudentia, quo amore in
 patriam & ciues: vt confessione omnium celebrati sint
 illi de eo versiculi, vetusti quidem & rudes, sed ma-
 gnifici cum primis elogij, & præstantissimi.

Ennius.

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

Nam non ponebat rumores ante salutem.

Ergo magisq; magisq; viri nunc gloria claret.

Hoc & alij eiusdem mentis, nullo dei respectu fa-
 ciebant: quippe quibus non erat Christianus sol ex-
 ortus, tantum vel educationem, vel famam, vel de-
 cus suæ ciuitatis sequebantur. Nos quanto ampliora
 & præstantiora decet aggredi, vnū intuitos CHRIS-
 TVM? humanis viribus neglectis: atque adeo con-

temptis & spretis, quibus clarissimus ille sol illuxit qui illius doctrina sumus edocti, quibus commendata & iussa charitas, tãto supplicio si omiserimus proposito, aut prãmio si erimus executi: hoc futura mercede ampliore, quo maiores molestias in dei gratiam subierimus. Non ergo approbandum modo consilium hoc sed capessendum, exequendum: neque enim satis est bene velle, nisi etiã manus operi admoneas, quum se præbet occasio. Humanis impedimentis non decet eos detineri, quos diuina imperia stimulant, & urgent: præsertim quum hæc sequatur & publice & priuatim utilitates humane ac diuine.

COMMODA SI HAEC FIANTE
humana & diuina.

Decus ciuitatis. **D**ecus ciuitatis ingens, in qua nemo visetur mendicus. Nam ista mendicorum frequentia arguit, & in priuatis malitiam ac inhumanitatem, & in magistratibus negligentiam boni publici, furta, flagitia, latrocinia, cædes, capitalia scelera designabuntur pauciora: rariora lenocinia & veneficia, quandoquidem mitigabitur inopia, quæ primum ad vitia & turpes mores, tum ad hæc sollicitat ac impellit.

Quies. Quies maior, vbi erit omnibus prospectum: concordia ingens, quum ditiori non inuidebit pauperior, quin diliget potius ceu benefactorem, nec ditior tenuiorem auersabitur, vt suspectum, imò diliget tanquam sedẽ beneficij sui, & debitæ gratiæ: natura enim sic fert, vt eos amore prosequamur, quos & beneficio: ita gratia gratiam parit.

Tutius & salubrius, & incundius erit in templis Salubri-
atque adeo in tota ciuitate versari, non passim inge-
sta oculis vlcerum, & morborum illa fœditate, quam
natura exhorret, animus etiam maxime humanus ac
misericors.

Nec tenuiores cogentur per importunitatem da- Dare.
re: & si quis volet dare nec multitudine medicorum
deterrebitur, nec metu nec indigno.

Maximum ciuitatis lucrum, tot ciuibus factis mo Lucrū ci
destioribus, ciuilioribus, commodioribus patriæ, quiq; nitatis.
eam habebunt chariorem, in qua vel ex qua susten-
tantur: nec rebus nouis aut seditionibus studebunt.

Tot mulieribus ab impudicitia reuocatis, tot puel Pudici-
lis à periculo, tot vetulis à maleficio. tia muli-
ebris.

Pueri & puellæ literas, religionem, frugalitatem, ebris.
& vitæ artes docebuntur, quis probe, ac honeste, ac Institu-
pie vita traducitur: omnes denique recipient men- tio.
tem, sensum, pietatem, versabuntur inter homines e-
ducata, ciuilitate, humano more: puras continebunt ma-
nus à flagitijs. recordabuntur dei vere ac bona fide:
erunt homines, erunt quod nominantur, Christiani:
queso quid aliud est multa hominum millia reddidis-
se sibi ipsis, & acquisiuisse CHRISTO?

Iam diuina illa commoda. Quod multorum animi 39
religione liberabuntur: qui quum videant debere se Religio.
officijs miserationis defungi, non tamen q̄ inssi sunt
præstant: aliàs indignitate & odio petentium auer-
si, aliàs ob multitudinem voluntate impedita ac ve-
lut sententijs in diuersum tracta, quo primum vel po
g. ij.

tissimum opem ferant, quum ita multos videant egestate premi, vt ceu desperatione quadam nemini succurrant: quandoquidem intelligunt parum admodum quicquid dederint profuturum, tanquam si magno incendio vnâ, aut alteram aquæ guttulam aspergas. Ergo quibus facultates aderunt, libentius atque ideo copiosius largiētur: leti, quòd rebus tam rite sanctèq; constitutis, bono sint loco beneficium posituri: vt simul homines inuent, simul capeſſant CHRISTI inſſa, magnâmq; proinde apud illum gratiam ineant. Nec dubium, quin ex alijs quoq; ciuitatibus, quæ non similem in modum res pauperum suæ curæ fecerint, opulenti complures pecunias huc mittent. vbi scient ſolere optime dispensari: illisq; qui plurimum egeât, subueniri. His adde, qd tam misericordem populum dominus peculiariter tuebitur, ac vere beatum faciet.

Populus Audite quis populus merito possit beatus dici non **beatus.** in suis hominis, sed prophætæ testimonio. Erue me de **Pſal. 143** manu filiorū alienorū, quorū os locutū est vanitatem & dextera eorū dextera iniquitatis: quorū filij sicut nouellæ plantationem in inuentute sua: filie eorum compositæ circumornatæ, vt similitudo templi: promptuaria eorū plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fætiosæ abūdantes in gressibus suis: boues eorum crassæ. Non est ruina maceræ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum: beatus dixerunt populum, cui hæc sunt. Beatus populus cuius dominus deus eius. Nec temporalia deerunt commoda: exemplo viduæ, quæ Helie cibum præbuit. Idem Psalmista

de ciuitate in qua dominus inhabitat, canit. Vidua
 eius seu vt de Hebreo vertunt, viatico eius benedi- Psal. 131
 cens benedicam: pauperes eius saturabo panibus. &
 alio loco ad eandem ciuitatem. Posuit fines tuos pa- psal. 147
 cem: & adipe frumenti satiat te.

Verum omnia superat incrementum mutui amo-
 ris, quod fiet communicandis vltro & citro benefi-
 cijs candide ac simpliciter sine Suspicionē indi-
 gnitatis, & hinc præmium illud cæleste,
 quod paratum esse ostendimus elee-
 mosynis, quæ ex charita-
 te proficiſcuntur.

DE SVBVENTIONE PAV-
 perum, seu de humanis ne-
 cessitatibus,
 F I N I S.

IOSEPHO BANSTIO III.
 IOANNE TEMISICIO IIII.
 COSS.

✠ FRATER IOANNES MOYARDUS
Cartusius, lectori Salutem.

Ruditis scio nihil opus esse
scholijs. horum quilibet sibi
dictum putet, quod Plinius
T. Vespasiano: Quum hanc operam
condicerem, non eras in hoc albo: ma-
iorem te scio, quàm vt descensurum
huc putem: humili vulgo ac Romanę
castimonię candidatis hic labor exijt,
qui difficiliore huius libelli locos, hi-
storias, abstrusiora quædam, ac non
passim cuius obuia, quò auctiore cū
fructu tam fructuosum opus legatur,
tribus, vt aiunt, verbis explicuit.

V A L E .

ANNO TATI VNCV
LAE EIVSDEM MOYARDI
in libellum de subuentione pauperum, Ioannis
Lodonici Vinis.

Contra arcem tam imbecillā, **1**
 quam acinus vnae haerens gut-
 turi strangulet) Plinius Na-
 tural. histor. lib. 7. cap. 7. re-
 fert Anacreontem poetam a-
 cino vnae passae strangulatum.
 Et Fabium senatorem prae-
 torem in lactis haustu vno pilo. plurēsque incertis caus-
 sis subito absumptis commemorat in eodem libro. At
 horum exemplorum plenus est orbis.

Græcique corpus hoc nostrum soma nominarint, **2**
 quasi sema) Allusio est ad græcam prosonomiam, per-
 inde ac dicat, paulum soma differt à sema, ita corpus
 à sepulchro animæ.

Furiosus ille iuuenis macedo) Alexander Macedo **3**
 quum audisset philosophos quosdā asserere multos es-
 se mundos, ingemuit, dolens se vnum tantum acqui-
 sisse: de quo Iuuenalis,
 Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

Idem Alexander filius Ionis voluit haberi, & deus
 dici atque adorari.

Numus excogitatus est publica forma tanquam
 tessera) Tessera, symbolum est, ac vt rudiore dicam
 Minerva, signum ex quauisunque materia factum,
 g. iij.

siue ex auro, siue argento, vel ere plumbòve, aut ligno: quod omnibus eo vtentibus æquum & par est, vti modo sunt plumba, quorum fide egei viscerationes, quas vulgo prouas vocant, accipiunt.

- 4 Terentius Culeo senator) T. Linius tertie decadis libro 10. circa finem. Dimissi, inquit, ab Romanis Carthaginensium legati quum in Africam venissent ad Scipionem, quibus ante dictum est legibus pacem fecerunt: naues longas, elephantos, perfugas, fugitinos, captiuorum quatuor millia tradiderunt: inter quos Quintus Terentius Culeo senator fuit. ac post pauca, Secutus, inquit, Scipionem triumphatè est capiti pileo imposito: omniq; deinde vita, vt dignum erat, libertatis authorem coluit. Idem decadis 4. lib. 8. Tradunt Q. Terentium Culeonem Scipionem mortuum elatumq; coluisse: & pileatum sicut in triumpho ierat, in funere ante lectum isse. hæc ille. Pileus libertatis erat indicium: vnde & Amphitryonis Sosia apud Plautum. Quin & ego hodie raso capite capiam pileum: frequens est apud bonos authores seruos ad pileum vocare, id est ad libertatem.

Olim honoratissimum erat captiuos de suo redimere: etiam apud gentes, quod Cicero in officijs testatur.) locus est libro Offic. 2. Non vno, inquit, modo in disparibus causis affecti esse debemus. alia causa est eius, qui calamitate premitur, & eius qui res meliores querit nullis suis rebus aduersis: & subdit, hæc benignitas reipublicæ utilis, redimi è seruitute captos.

Reservauitque illi locum, quem prius destinarat, 5
 sed duriore iam conditione assequendum) Diuus Au-
 gustinus decimotertio de ciuitate dei capite primo.
 Deus, inquit, homines fecit, vt perfunctos obedi-
 tiæ munere sine interuentu mortis angelica immor-
 talitas & beata æternitas sequeretur. vbi hic noster
 Vines annotauit quòd statutum vniciq; viuendi su-
 per terram fuisset tempus, quo absoluto gustatòq; li-
 gno vitæ confirmata fuisset natura, translatòsque in
 cælum immortalitas cõsecuta: vide authorem senten-
 tiarum libro secundo, hæc ille. Eundem itaque locum
 domini I E S V crux reservauit, sed conditione du-
 rior: ea est imitatio sacratissimæ vitæ charitatis ac
 mortis eius.

Sine vnus voluntate regantur omnia, quæ dicitur 6
 monarchia) hæ voces græcæ sunt: monarchia à mo-
 nos, quod est vnus, & archos principatus, quasi vni-
 us principatus. Oligarchia ab oligos, quod paucus so-
 nat, quasi paucorum principatus. Democratia à de-
 mos, quod est populus, quasi populi principatus: non
 equidem plebis: quum populus & plebs differant, vt
 genus à specie: si quidem appellatione populi plebs
 vnà cum senatoribus & magistratibus comprehendi-
 tur: plebis vero vulgus solum exclusis senatoribus,
 & magistratibus: vt docet Iustinianus Insti. de In-
 nat. gen. & ciui. para. plebiscitum.

Consecutæque sunt illos grandia præmia, vt im-
 mortalitate censerentur digni) Plinius naturalis hi-
 storie, libro secundo, capite septimo: vetustissimus

inquit, referendi benemerentibus gratiam mos est, ut tales numinibus adscribant: quippe & omnia nomina deorum ex hominum relata sunt meritis: hinc Saturni, Cereris, Bacchi, ac ut peculiaris quid gentilibus meis dixerim, Osiris Cernix inuentoris deificationes, ut vocant, natae sunt.

7 Beneficium dando accepit, digno qui dedit) versus est prudentis illius Publij Syri Mimographi.

8 Quem deletet vel gignere liberos, vel tollere?) tollere ambigua vox est: hoc loco signat educare: ita Misis in Andria Terentij, hic Pamphilus firmanit fidem: nam quod peperisset Glycerium, iussit tolli, id est educari.

9 Et ex ijs esset, ut inquit Seneca, quae ad vindictam deum remittuntur) locus est in tertio de beneficijs, ubi ita scribitur, Excepta Macedonũ gente, non est in ullam data aduersus ingratum actio, magnũque hoc argumentum dandum non fuisse, quia aduersus maleficium omne consensimus & homicidij, veneficij, parricidij, violatarum religionum alibi atque alibi diuersa poena est, sed ubiq; aliqua: hoc frequentissimum crimen nusquam punitur, ubique improbat: neq; absolvimus illud, sed quum difficilis esset incerta rei aestimatio, tantum odio damnamus & inter ea reliquimus, quae ad vindices deos mittimus.

10 Quam stuferum diuites) stuferus nostratibus patardũ seu solidum Gallicum valet: viginti, florenum renensem faciunt: puto à Budaeo in asse sestertiũ masculino genere vocari: ita Carolum Gallicũ nominat

qui hodie apud nostrates cum stifero æquatus fere est pretio.

Vt non sine gravissimo consilio videantur Romani submonisse egenos) hoc apud Liniū lib. primo, & Valerium Maximum libro secundo, extreme pauperes, nec regebant rempublicam, nec militabant, quod illis nimia paupertas esset suspecta. 11

Alij arces construunt aut Pyramides) Pyramides structurae sunt è saxis, aut lateribus ab imo ample in summo acute atque in altam molem erectae, ad nihil quàm effundendum opes inventae. 12

Imò vero minutum detrahatur pauperi, si habeat, & spoliatur nudus) Minutum, minima pecuniae portio est: puto. vulgo iotam vocari octavam & quadragessimam particulam stiferi, verum quod subdit, & spoliatur nudus, venusta verborum pugna est: veluti festina lente, infelix felicitas &c. Adagio fertur, ne à centum quidem fortibus vnum nudum posse spoliari: in Iob legimus, Nudū spoliasti vestibus, quod sane fit, si quando cuique exiguum illud, quod ei necessarium est adimitur. 13

Nolo apostolorū peregrinationes percensere) Paulus 2. ad Corinth. vndecimo fuit, sicuti ait, in itineribus sepe, ad Romanos decimoquinto ab Hierosolyma ad Illyricum vsq; prædicarat euāgelium CHRISTI. in epistola ad Galat. meminit profectiois ab Damasco in Hierusalem vltro citroque: verum quid in Actis apostolorum, nonne sunt omnia eorum peregrinationibus refertissima?

14 Ponticis muribus & alpinis amiciris) horum meminuit Plinius nat. hist. lib. octauo, cap. 37. Porro quàm stultum est pluris pontici muris pellem quàm agni facere? verum apud istos peregrinarum rerum admiratores, vel præcipua pretij pars est, de longinquo venisse.

Nihil opus est vetera exëpla recensere, quæ sunt in scriptoribus gentium innumera) Sūt aliquot apud Senecam in 4. de benefic. Ciceronem, inquit, filium quæ res consullem fecit, nisi pater? Atque è regione filiorum splendor patres alioqui obscuros claros fecit. nam, vt in tertio de beneficijs idem Seneca scribit. Quis Aristonem & Grillum nisi propter Xenophontem & Platonem filios nosset? Sophroniscum Socrates expirare non patitur.

15 Quid Achilli prodest Ilias Homeri tam cåtata? quid Vlyssi Odyssæa?) Nullius opera in tãta celebritate & laude fuisse apud veteres quàm Homeri: ita vt maxima rediret fama ad eos, quos in suis operibus, vel semel nominasset: duo Homeri sūt poemata præcipua, Ilias & Odyssæa in hac Vlyssis describit errores, in illa vero bellum Troianum ac potissimum Achillis gesta.

Quid Alexandro tot per orientem Alexãdriæ?) Alexander Macedo cuius antea mëtionem fecimus, plurimas condidit vrbes per eam regionẽ Asiæ, quam subegit. Niceam, Bucephalim ab equi sui nomine, plurimas tamẽ immortalitatis nominis sui studiosus vocauit Alexandrias: quarum nominatissima est illa Ægy-

pti ad vñ ostiorñ Nili fluiij. Ex Quinto Curtio.

Quid comitibus Flandriæ auratæ statuae pro Burgo posita?) Burgus vocabulum est Germanicum, quo nunc significatur arx. Brugis vero Burgus locus est in medutlio ciuitatis vbi curia senatorum: & ibi statuae auratæ & variegatæ comitum Flandriæ à Baldni no ad Philippum Caroli huius patrem.

Deus est, inquit Plinius, mortali inuare mortalem) locus est lib. natur. hist. 2. cap. 7. Deus est mortali inuare mortalem, & hæc ad eternã gloriã via. Quod & alijs verbis noster apostolus ad Galat. sexto, Alter, inquit, alterius onera portate, & sic adimplebitis legem CHRISTI.

Tanquam legitimus filius nothum) nothus per aspirationem idem est quod adulterinus, ac vt inrisconsulti vocant, illegitimus.

Qui tertio ab hinc anno in Bethica extincti sint fame) Bethica est pars Hispaniæ à Bethi amne, quæ nunc Andaluzia dicitur, vt à Viue ipso accepi, vbi fuit atrox fames anno 1522, qua multi periere.

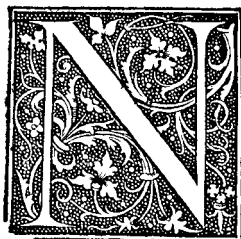
Ad Architam Pythagoricum Plato scribit, non nobis solis nati sumus) recitatur & à Cicerone primo offic. vbi & subdit. Placet Stoicis, quæ in terris gignuntur ad vsum hominum omnia creari: homines autem hominum causa esse generatos.

Homo sum, humani nihil à me alienum puto) vti nam omnes ita cum Chremete sentiremus, cuius hæc vox est ad Menedemum in Heautonti. Terentij.

Loth ab incendio & ruina quinque vrbiũ exem-

- ptus est: harum Hiero. meminit Osee cap. undecimo.
- 19 Iuxta priscum verbum, quod à Pythagora & Pythagoricis profectum) Aulus Gellius noctium atticarum libro primo, cap. 9. testatur Pythagoram non solum huius sententiae parentem fuisse, verum & huiusmodi vitae communionem induxisse. Nam quicumque ab illo in disciplinarum contubernium admissus esset, debebat & facultates communes facere. Auspicatus est etiam Erasmus labētis iam literaturæ perpetuus vindex hoc adagio suas Chiliades.
- 20 Ex mammona iniquo, amicos querere) Mammona vox syra est authore Hieronymo, quæ apud eos idem sonat, quod apud Græcos Plutos, quod Latinis diuitias sonat. August. Matthæi sexto in homelia dicit Hebræis sonare diuitas: nam & punica lingua, quæ Hebræis vicina est, mammon lucrum sonare asserit. ex iniquo mammona amicos querere, nil aliud est, quàm ex re mala sanctos pauperes sibi conciliare.
- Ant tēplum ornent specularibus) specularia sunt fenestree vitree, quæ lumen admittunt.
- 21 Quod amens ille amator in comœdia seruo mandat) vox est Phœdria in Eunucho Terentij, Munus, inquit, nostrum ornato verbis quoad poteris.

ANNOTATIVN CV-
LAE IN LIBRVM SECVNDVM.

On aliam caussam afferebāt 23
Gracci, non aliam Luc. Ca-
tilina civilis discordiæ) Vel-
leius Paterculus historiae Ro-
manæ lib. secundo. Et Titus
Livius libro 58. Graccorum
abunde meminert: quorum

Scripta quantum ad huius notæ declarationem per-
tinet, breuissime perstringemus. Gracci fuere duo, ma-
ior Tiberius, minor dictus est Gaius. Tiberij Gracci
clarissimi & eminentissimi viri filij Publij Scipionis
ex filia nepotes, hæc vocata est Cornelia prudentis-
sima & castissima fœmina: hi Gracci pro tuenda &
promulganda lege agraria, quæ vt ait libro secundo
Livius, nūquam sine maximo reipublicæ tumultu mo-
ta est: summa imis miscuere: eosque lex ipsa in exi-
tium adegit. vterque enim occisus est: alter à Nasica
Scipione, alter à L. Opimio consule.

Lucius vero Catilina, quem Plutarchus in Poli-
ticis vocat morbum ac vomicam reipublicæ ad Catu-
lum scribens non dissimilem caussam à Graccis suæ
prætexit vesaniæ. Ita enim refert Sallustius, Satis-
factionē ex nulla conscientia de culpa proponere de-
creui. ac subdit post pauca, Publicam miserorum caus-
sam pro mea consuetudine suscepi.

Iam inde à 12. tabulis vetitum) hic noster Vines 24

quem libentissime citamus, in scholijs suis quibus diuinum illud Augustini opus de ciuitate dei illustrissimum simul & lectu facile ac iocundum reddidit libro secundo, cap. 16. ita scribit. Anno trecentesimo ab vrbe Roma condita, post multas inter patres & plebem dissensiones tres legati missi sunt in Græciam, iussi leges Solonis describere & mores ac instituta reliquæ Græciæ cognoscere, vt componi status ciuitatis Romanæ exemplo Græcorum posset: gnauiter negotiū est à legatis transactum & proximo anno redierunt. creatique sunt decemviri legum ferendarum, qui primum decem tabulas iuris civilis Romani scripserunt, deinde addiderūt duas: approbatæq; sunt omnes comitijs centuriatis (hoc est vt rudius ipse dicam, totius populi suffragijs) atque hæ sunt nobilissimæ leges 12. tabularum, sic ille.

Quibus nihil magis imperatum est, quàm charitas ac nescio an solum) reuera sola charitas præceptorum dei summam implet, in dilectione totius legis cardo vertitur: dilectio, inquit Paulus, malum non operatur: & idem, In dilectione, inquit, tota lex pendet & propheta. CHRISTVS nihil aliud exēplo monstrauit, nihil aliud exegit: in hoc. Inquit, cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem: & mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.

25 Ne illa colluuijs ingrediatur senaculum) Senaculum, pro loco vbi senatus conuenit, posuit.

26 Petantur ab eis notores) ante hunc locum legite,

vt oculis senatus parcatur non pareatur: id admonui, nam hoc mendum sensum mutaret. Porro cognitores sunt, qui ita aliquem noscunt, vt & alijs possint notum facere, omnemq; illius vitam, mores & originem veluti pingere in tabella: hac voce in ludo de morte Claudij Seneca, Claudium loquentem facit ad Herculem: Ego te fortissime deorum Hercules sperari mihi affuturum apud alios: & si quis a me notorem petisset, te eram nominaturus, qui me optime nosti.

Haurire aquam, baiulare, monotrochon trahere) 27
 monotrochon, Græca vox est, à monos, quod est vnus & trochos rota, hoc est vnius rotæ currus: qualibus vtimur ad res per urbem conuehendas, parvus currus vulgo dicitur.

Viatorem esse) viatores sunt qui ad magistratum homines citant: hos vulgo ciuitatis nuntios dicimus. Linius deca. pri. lib. 2. Tribunus, inquit, plebis misit viatorem ad consulem, ille ad tribunum licitorem frequens est apud bonos authores: significat etiam eum, qui aliquo iter metitur: ita in sequentibus vsus est Viues ipse, In eadem domo, inquit, detur prandium, aut cœna viatoribus sanis. Apparere magistratui est præsto illi esse, si quid iubeat. Equos agere perpetuarios, hoc est non interrupta vectatione oneragstantes, aut vectores: vtitur non dispari voce Seneca in eo quem ante citauimus ludo de morte Claudij: Tu autem, inquit, qui plura loca calcasti, quam vllus mulio perpetuarius.

Lanificium Armenterij exercent) Armenterium 28

oppidum est Flandriae frequēs textoribus pannorum (ad gyrandum quasdam rotulas) sic enim legitur in codice ab ipso Viue correcto: Rotulae illae sunt unde serica fila ad globum voluuntur, vt commodius tendantur in stamine.

29 Tanquam fuci fruētes alienis sudoribus) Plinius nat. hist. li. vndecimo, cap. item 11. Fuci, inquit, sunt sine aculeo, velut imperfectae apes. Serotinus foetus & quasi seruitia verarum apum: hos pestilentes apibus dicit, quod nihil operantes absument aliarum apum industriam: hinc à Viuete sumpta metaphora.

30 Velut gentilitio) gentilitia sunt res gentis, hoc est familiae, qualia sunt sacerdotia gentilitia, quae vulgo beneficia de iure patronatus vocantur.

31 Erat hoc olim censoria dignitate apud Romanos, & Areopagitica apud Athenienses prouisum) Censores, vt inquit Varro 4. de lingua Latina, erant ad quorum censionem hoc est arbitrium censeretur populus. Areopagitae vero indices erant Athenis in pago & vico Martis. Nam, vt inquit diuus Augustinus de ciuitate dei lib. 18. cap. decimo. Areopagus putatur nomen accepisse, quod Mars, qui Graecis ares dicitur, quā homicidij causam diceret indicatibus duodecim dijs in illo pago, sententijs sex deorum absolutus est, & sex damnatus: verum in paribus suffragijs, absolutio damnationi praelata est. locus hinc dictus Areopagus, quasi Martis pagus. inde Areopagitae, qui praerant etiam moribus ciuitatis, vt declarat Isocrates in Areopagitico.

Nihil enim eo tempore non credebatur episcopis. Quam rem Ioannes Chrysoſtomus quodam in loco refert) etſi fortàſſis Vines de alio loquitur loco, ſatis tamè iſtud poteſt intelligi ex verbis Chryſoſtomi in epiſt. priore ad Timoth. homi. 14. Nam loquens de lotionè pedum pauperum: Noli inquit, præſuli provin- cia iſta tribuere partienda: quaſi intelligat omnia ſo- lere tribui partienda episcopis, ac ſubdit ipſa potius miniſtra: loquitur enim ſanctæ viduæ, ne ſolius im- pendij, verum obſequij percipias præmiũ, proprijs ergo manibus tu ſulcum ſere pietatis.

Iam Hieronymus conqueritur præſides provincia- rum) ita ſcribit ad Nepotianum de vita clericorum: Turpe eſt ante fores ſacerdotis CHRISTI crucifixi & pauperis, & qui cibo quoq; veſcebatur alie- no, liſtores, conſulem & milites excubare: iudicemq; provincia melius apud te prandere, quàm in palatio.

Et in funere viſceratio) viſceratio diſtributio eſt carniũ, dicamus etiam oxorum, halecum, butyri & ſimilium rerum.

Tum ciuitas ipſa detrahat aliquid publicis ſum- ptibus, velut ſolemnibus epulis, xenijs, lautijs, con- giarijs) Solennes epulæ, ſunt illæ anniuersariæ, quæ ſolent à magiſtratibus publico nomine exhiberi. Xe- nia ſunt munera, quæ hoſpitibus mittuntur, à xenos Græca diſtione Latinis hoſpes diſta: quæ vero lega- tis exterarum gentium, lautia: quæ ſubditis aut ami- cis donantur, congiaria dicuntur.

Tum Archefilaum, qui puluino dormientis amici

& pauperis) Seneca lib. de benefic. secundo. Archesi-
laus, inquit, amico pauperi, & paupertatē suam dis-
simulanti, egro autem, & ne hoc quidem confitenti,
deesse sibi in sumptū ad necessarios vsus, quum clam
succurrendum indicasset, puluino eius ignoranti sac-
culum subiecit, vt homo inutiliter verecundus, quod
desiderabat, inueniret potius quàm acciperet: hæc Se-
neca.

35 Sicut Terentius dicit imperiti: qui nihil nisi quod
ipse faciat recte factum iudicet) vox est Mitionis
in Adelphis castigantis Demeæ fratris immodicam
seueritatem: Homine, inquit, imperito nunquam quic-
quam iniustius, qui nisi quod ipse fecit, nihil rectum
putat.

37 Sed camarinam hanc non attingam) Adagium est
natum à palude iuxta urbem eiusdem nominis in Si-
cilia sita: quæ quum olim pestilentiam fœtore exci-
tasset, consultus Apollo, an præstaret exiccari, iussit
non moueri Camarinam: at illi exiccarunt, non ob-
temperantes oraculo: & per eam cessata quidem pe-
stilentia hostes intrarunt: hinc natum adagium, mo-
uere Camarinam, est malū sibi accersere, vel cœnum
contingere admodum fœtidum.

38 In hoc numero præcipui sunt Miltiades, Themisto-
cles, Scipio: sed in primis duo Epaminundas Theba-
nus, & Q. Fabius Maximus.) Miltiades quum pro
parta victoria coronam in senatu peteret, obstitit
Sothares, & palam exclamauit: O Miltiades quum
solus viceris, solus coronaberis: passus est quoque se

accusari & damnari. Valerius Maximus. Themistocles vero postquã navali pugna Xerxem vicit, & patriam atque vniversam Graciam à Barbarorum imperio liberavit, invidia cessit, & decennali exilio multatus est. Athenienses nihil causse prætexerunt, quàm ne gloria fieret elatior. Scipio, vt inquit Linius ingrata patriæ cessit: ex ea facessens, quam totius Africæ dominam fecerat, nihil è tantis victorijs & hostium spolijs, quàm Africani agnomen secum referens. Epaminundas, vt scribit Emylius Probus, iniurias quæ sibi à suis ciuibus fierent, noluit vlcisci. metuens ne dum inimicos ciues persequitur, patriam laderet. nam quid aliud est ciuitas, quàm ciues, & respublica, vt inquit ex Varrone diuus Augustinus, quàm res populi?

Quod multorum animi liberabuntur religione) re 39
ligio est quasi percussio quædam, vt ita dicam, conscientie: religione liberari, est consciētiam deponere: tam frequens est apud bonos authores, vt abs re putemus quempiam in hanc rem citare.

ANNOTATIONVM SECVN-
di libri finis.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI, QVOTO FO lio quodque habeatur.

O Rigo humanæ necessitatis ac miseriæ. Fol.	3
Necessitates hominum.	4
Quæ sit benefaciendi ratio.	5
Quòd secundum naturam sit benefacere.	8
Quibus de causis quidã à benefaciendo deterrètur.	9
Quomodo inopibus agendum.	12
Quibus vitijs impediãtur à benefaciendo ij, qui pos- sunt.	14
Nullas causas debere impedire nos à benefaciendo.	16
Quæ unicuique à deo dantur, non propter ipsum da- ri solum.	21
Non constare pietatem & Christianismum sine bene- ficentia mutua.	23
Quantum & quomodo cuiq; benefaciendum.	27

INDEX CAPITVM LIBRI secundi.

Q uantopere conueniat rectori ciuitatis cura- re pauperes.	32
Collectio pauperum & professio.	34
Qua ratione eis omnibus prospiciatur victus.	36
Cura puerorum.	39
Censores & censura.	Ibidem

<i>De pecunia, quæ his sumptibus sufficiat.</i>	40
<i>De ijs, qui vel subita aliqua, vel occulta necessitate urgentur.</i>	44
<i>De ijs, qui novas has constitutiones improbabunt.</i>	45
<i>Nihil debere obistere quo minus hæc quæ diximus fi- ant.</i>	48
<i>Commoda, si hæc fiant, humana & divina.</i>	49

F I N I S.

